

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕС-ОСВІТИ
ІМЕНІ АНАТОЛІЯ ПОРУЧНИКА

Кафедра менеджменту

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Комплаєнс-менеджмент організацій
07 Управління та адміністрування
073 Менеджмент

Форма здобуття освіти: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА НАЛЕЖНА ПЕРЕВІРКА
КЛІЄНТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТИ КОМПЛАСНС-МЕНЕДЖМЕНТУ
ОРГАНІЗАЦІЇ

БОЯРСЬКОГО РОМАНА ФАРІТОВИЧА

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу імені Миколи Чумаченка
Леся БАБІЙ

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Михайло САГАЙДАК

Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА НАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ КЛІЄНТІВ.....	8
1.1. Якісні характеристики фінансової звітності та передумови і заходи належної перевірки клієнтів	8
1.2. Нормативно-правове забезпечення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів	16
1.3. Теоретико-методологічні особливості застосування належної перевірки у системі комплаєнс-менеджменту.....	21
1.4. Методи аналізу фінансової звітності та оцінки ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтами	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПРАТ «МХП».....	29
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ПрАТ «МХП»	29
2.2. Аналіз прозорості фінансової звітності, тенденцій зміни доходів та активів клієнта	36
2.3. Оцінка ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтом	48
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКА НАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ КЛІЄНТІВ НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «МХП»	52
3.1. Оцінка ризиків співпраці з контрагентами	52
3.2. Методика здійснення внутрішнього фінансового моніторингу.....	58
3.3. Напрями вдосконалення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнта ПрАТ «МХП»	64
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку національної та світової економіки зростає роль фінансової прозорості суб'єктів господарювання та ефективності систем фінансового контролю. Посилення глобалізаційних процесів, інтеграція України у міжнародний економічний простір, а також підвищення вимог до протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму обумовлюють необхідність поглибленого аналізу фінансової звітності підприємств та впровадження дієвих процедур належної перевірки клієнтів. У цьому контексті фінансова звітність виступає ключовим джерелом інформації для оцінки фінансового стану, ділової активності, рівня ризиків та доброчесності економічних агентів.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням вимог регуляторних органів до якості фінансової звітності та систем внутрішнього фінансового моніторингу, особливо у великих корпоративних структурах. Приватне акціонерне товариство «МХП» як один із найбільших агропромислових холдингів України здійснює масштабну фінансово-господарську діяльність, співпрацює з численними контрагентами та є учасником міжнародних фінансових ринків, що підвищує значущість належної перевірки клієнтів і контрагентів з метою мінімізації фінансових, репутаційних та комплаєнс-ризиків.

Особливої ваги набуває питання поєднання традиційного фінансового аналізу із процедурами оцінки ризиків відмивання коштів, що відповідає сучасним підходам ризик-орієнтованого фінансового моніторингу. Належна перевірка клієнтів (Customer Due Diligence) передбачає не лише ідентифікацію та верифікацію, але й комплексний аналіз фінансової звітності, структури активів, джерел доходів, ділової репутації та характеру фінансових операцій. Саме тому дослідження методичних та практичних аспектів аналізу фінансової звітності у поєднанні з належною перевіркою клієнтів є актуальним і своєчасним.

Ступінь наукової розробленості проблеми характеризується наявністю значної кількості праць вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячених питанням фінансового аналізу, бухгалтерської звітності, фінансового моніторингу та протидії відмиванню коштів. Водночас недостатньо дослідженими залишаються прикладні аспекти інтеграції результатів фінансового аналізу у процедури належної перевірки клієнтів на рівні конкретних підприємств, що зумовлює потребу у подальших наукових розвідках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науковій літературі питанню аналізу фінансової звітності приділяється значна увага як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Так, низка вітчизняних дослідників розглядає фінансову звітність як інформаційно-аналітичний інструмент оцінки платоспроможності, фінансової стійкості та перспектив економічного розвитку підприємств. Проблематика аналізу фінансової звітності, фінансового аудиту та комплаєнс-менеджменту достатньо широко представлена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретичні та методичні засади оцінювання фінансового стану підприємств, а також інструментарій фінансового аналізу висвітлено у роботах К. П. Овечка, М. М. Бенька, Є. П. Гнатенка, М. В. Бондаря, А. Д. Шеремета, які розглядають фінансову звітність як ключове джерело інформації для прийняття управлінських рішень і здійснення фінансового контролю. Питання розвитку системи фінансового аудиту та внутрішнього контролю в контексті забезпечення ефективного управління підприємством досліджуються у працях М. В. Бондаря та інших науковців. Окрему увагу сучасні дослідники, зокрема В. О. Ганушевич, приділяють проблемам удосконалення обліку та звітності в умовах імплементації міжнародних стандартів, зокрема стандартів сталого розвитку та фінансової прозорості.

У зарубіжній науковій літературі питання аналітичної інтерпретації фінансової звітності та її використання для оцінки ризиків і доброчесності бізнесу розкриваються у працях N. Apostolides, а також у нормативних документах та рекомендаціях IFRS Foundation. Водночас, незважаючи на значний науковий

доробок, питання інтеграції аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів у систему комплаєнс-менеджменту організації потребує подальшого поглибленого дослідження, що зумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

У цих працях підкреслюється важливість якісних характеристик звітності – достовірності, порівнюваності, суттєвості та нейтральності – що є ключовими для формування об’єктивної картини фінансового стану суб’єктів господарювання. Зарубіжні науковці, розглядають фінансовий аналіз як складову частину процесу ухвалення управлінських рішень, де застосовуються комплексні методи аналізу горизонтальних і вертикальних змін, коефіцієнтного та трендового аналізу, що дозволяє визначити тенденції розвитку підприємства та ризики його діяльності. Останні емпіричні дослідження також звертають увагу на інтеграцію фінансового аналізу з оцінкою нефінансових показників, що особливо важливо у контексті підвищення вимог до прозорості звітності й стійкості бізнес-моделей у мінливому економічному середовищі.

Питання належної перевірки клієнтів (Customer Due Diligence, CDD) та оцінки ризиків відмивання коштів у контексті фінансового моніторингу активно розробляється як у вітчизняній, так і в міжнародній науковій спільноті. Українські дослідники аналізують нормативно-правові аспекти фінансового моніторингу, однією з ключових складових якого є процедурна оцінка контрагентів за низкою критеріїв, включно з фінансовою стійкістю, історією діяльності та прозорістю джерел фінансування. Такі підходи побудовані на ризик-орієнтованому підході, який передбачає класифікацію клієнтів за рівнями ризику та відповідне формування заходів контролю. Міжнародні публікації у сфері AML (Anti-Money Laundering), включаючи звіти FATF, підкреслюють необхідність поєднання традиційного фінансового аналізу з автоматизованими системами оцінки ризиків, що використовують дані фінансової звітності, поведінкові та транзакційні ознаки. Таким чином, сучасні дослідження спрямовані на формування комплексних методичних підходів, що дозволяють підвищувати ефективність належної

перевірки клієнтів, зменшувати ймовірність прийняття ризикових контрагентів та забезпечувати відповідність вимогам міжнародних і регіональних стандартів у сфері фінансового моніторингу.

Метою магістерської дипломної роботи є теоретичне обґрунтування та практичне дослідження методів аналізу фінансової звітності й належної перевірки клієнтів, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення цих процесів на прикладі ПрАТ «МХП».

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачається розв’язання таких **завдань**:

- дослідити якісні характеристики фінансової звітності та визначити передумови і заходи належної перевірки клієнтів;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення аналізу фінансової звітності та процедур належної перевірки клієнтів;
- узагальнити методи аналізу фінансової звітності та оцінки ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин;
- надати організаційно-економічну характеристику діяльності ПрАТ «МХП»;
- здійснити аналіз прозорості фінансової звітності, тенденцій зміни доходів та активів підприємства;
- оцінити ризики відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтом;
- дослідити практику належної перевірки клієнтів та оцінки ризиків співпраці з контрагентами;
- розробити напрями вдосконалення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів ПрАТ «МХП».

Об’єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ПрАТ «МХП» у контексті аналізу фінансової звітності та фінансового моніторингу.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних підходів до аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів з метою оцінки фінансових і комплаєнс-ризиків.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема: аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняльний аналіз, економіко-статистичні методи, методи фінансового аналізу, ризик-орієнтований підхід, табличні та графічні методи подання інформації.

Інформаційною базою дослідження є фінансова звітність ПрАТ «МХП», нормативно-правові акти України та міжнародні стандарти у сфері фінансової звітності й фінансового моніторингу, офіційні матеріали регуляторних органів, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, а також аналітичні звіти та відкриті інформаційні ресурси.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для вдосконалення системи аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів у діяльності ПрАТ «МХП» та інших суб'єктів господарювання з подібною організаційно-економічною структурою.

Апробація результатів. Результати дослідження були представлені та позитивно оцінені на міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції: «Стратегія бізнесу: еко-соціальні і євроінтеграційні пріоритети розвитку» (05 листопада 2025 р.), (Додаток).

Структура дипломної роботи. Магістерська робота складається із трьох розділів, загальних висновків та переліку використаних джерел. Магістерська робота містить 28 таблиць та 8 рисунків. У додатках представлена фінансова звітність підприємства. Загальний обсяг роботи викладений на 77 сторінках. Перелік використаних джерел складає 56 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА НАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ КЛІЄНТІВ

1.1. Якісні характеристики фінансової звітності та передумови і заходи належної перевірки клієнтів

Фінансова звітність є основним інформаційним джерелом для оцінки фінансового стану, результатів діяльності та перспектив розвитку суб'єкта господарювання. В умовах сучасної економіки її значення виходить далеко за межі суто бухгалтерського обліку, оскільки вона використовується широким колом користувачів – інвесторами, кредиторами, державними органами, фінансовими установами, контрагентами та суб'єктами фінансового моніторингу. Саме тому якість фінансової звітності набуває ключового значення, адже від рівня її достовірності, прозорості та аналітичної цінності залежить ефективність управлінських рішень, оцінка ризиків та належна перевірка клієнтів у процесі встановлення ділових відносин.

Якісні характеристики фінансової звітності формують сукупність вимог, дотримання яких забезпечує корисність облікової інформації для користувачів. У міжнародній та національній практиці ці характеристики визначаються концептуальними основами фінансової звітності та стандартами бухгалтерського обліку. Вони покликані забезпечити відповідність фінансової інформації реальному економічному змісту господарських операцій і фінансового стану підприємства. У контексті належної перевірки клієнтів якісні характеристики звітності відіграють особливу роль, оскільки дозволяють виявляти потенційні фінансові, правові та комплаєнс-ризики, пов'язані з діяльністю клієнта або контрагента [4].

Ключовими якісними характеристиками фінансової звітності традиційно вважаються доречність і достовірне подання інформації, які доповнюються такими характеристиками, як порівнюваність, перевірюваність, своєчасність та

зрозумілість. Доречність передбачає здатність фінансової інформації впливати на економічні рішення користувачів шляхом прогнозування майбутніх результатів або підтвердження попередніх оцінок. У процедурі належної перевірки клієнтів доречність фінансової звітності проявляється у можливості оцінити реальні масштаби діяльності клієнта, стабільність його доходів, структуру активів та джерела фінансування.

Достовірне подання означає, що фінансова інформація має правдиво відображати економічну сутність операцій, бути повною, нейтральною та вільною від суттєвих викривлень. Саме ця характеристика є критично важливою для процедур фінансового моніторингу, оскільки недостовірною або формально складеною звітністю може приховувати незаконні фінансові потоки, штучне завищення або заниження показників, а також схеми легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Порівнюваність фінансової звітності забезпечує можливість аналізу показників у динаміці та зіставлення їх з даними інших підприємств галузі, що є важливим для формування ризик-профілю клієнта. Перевірюваність та своєчасність дозволяють підтвердити достовірність інформації та використовувати її у прийнятні строки для оцінки ризиків [12].

Узагальнення якісних характеристик фінансової звітності та їх значення для аналізу і належної перевірки клієнтів подано в таблиці 1.1.

Належна перевірка клієнтів ґрунтується на аналізі фінансової звітності як одного з ключових елементів ідентифікації та оцінки ризиків. Передумовами здійснення такої перевірки є посилення вимог законодавства у сфері протидії відмиванню коштів, зростання ролі корпоративної відповідальності та необхідність захисту фінансових установ і підприємств від участі у сумнівних фінансових операціях. У сучасній практиці належна перевірка клієнтів розглядається як безперервний процес, що охоплює не лише етап встановлення ділових відносин, а й подальший моніторинг фінансової поведінки клієнта.

Таблиця 1.1 - Якісні характеристики фінансової звітності та їх значення для належної перевірки клієнтів

Якісна характеристика	Зміст характеристики	Значення для належної перевірки клієнтів
Доречність	Здатність інформації впливати на економічні рішення	Оцінка реального фінансового стану та масштабів діяльності клієнта
Достовірне подання	Повнота, нейтральність, відсутність викривлень	Виявлення ризиків маніпуляцій та прихованих операцій
Порівнюваність	Можливість зіставлення показників у часі та між суб'єктами	Аналіз фінансових тенденцій і галузевих відхилень
Перевірюваність	Можливість підтвердження даних незалежними джерелами	Підтвердження легітимності фінансової інформації
Своєчасність	Надання інформації у потрібний момент	Оперативна оцінка ризиків
Зрозумілість	Чіткість і логічність подання даних	Полегшення аналізу та прийняття рішень

Джерело: створено автором за [22]

Наведені в таблиці 1.1 якісні характеристики фінансової звітності демонструють її ключову роль як інформаційної основи для здійснення належної перевірки клієнтів. Кожна з характеристик безпосередньо впливає на можливість об'єктивної оцінки фінансового стану та ділової активності клієнта, а в сукупності вони формують цілісну систему критеріїв, необхідних для ідентифікації фінансових і комплаєнс-ризиків. Доречність забезпечує використання фінансової інформації для прийняття економічно обґрунтованих рішень і дозволяє оцінити реальні масштаби діяльності клієнта. Достовірне подання виступає основою виявлення можливих маніпуляцій та прихованих операцій, що є особливо важливим у контексті протидії відмиванню коштів.

Порівнюваність і перевірюваність фінансової звітності розширюють аналітичні можливості належної перевірки клієнтів, дозволяючи зіставляти показники у динаміці та підтверджувати їх легітимність за допомогою незалежних джерел. Своєчасність забезпечує оперативну реакцію на потенційні ризики, а зрозумілість фінансової інформації сприяє підвищенню якості аналізу та прийняття управлінських рішень. Таким чином, дотримання якісних характеристик

фінансової звітності є необхідною передумовою ефективної належної перевірки клієнтів, оскільки саме вони забезпечують прозорість, надійність та аналітичну цінність фінансової інформації в процесі оцінки ризиків і встановлення ділових відносин.

До основних передумов здійснення належної перевірки клієнтів належать чинники, представлені на рисунку 1.1.

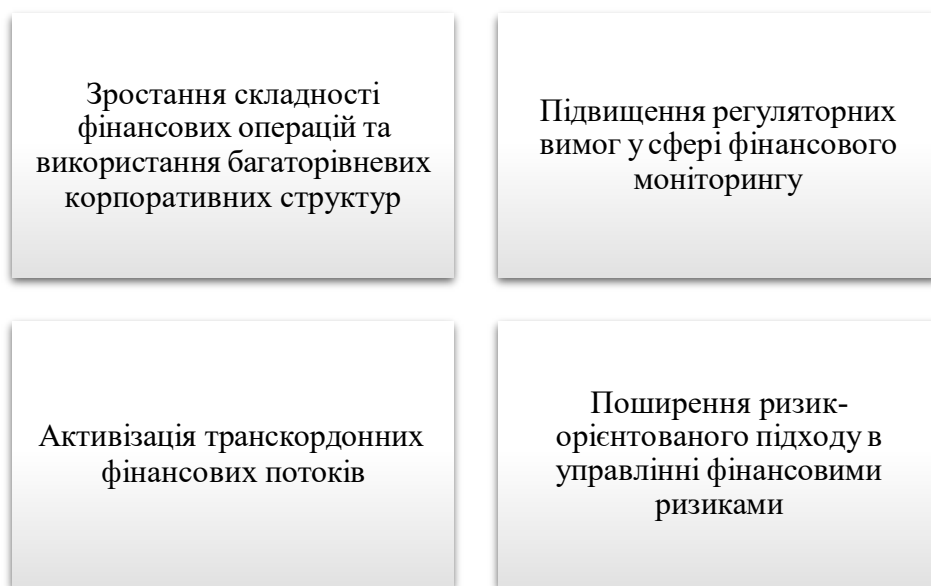


Рисунок 1.1 – Передумови здійснення належної перевірки клієнтів

Джерело: сформовано автором за [10]

Ці передумови зумовлюють необхідність комплексного аналізу фінансової звітності клієнтів із урахуванням не лише кількісних показників, але й якісних аспектів діяльності, зокрема прозорості бізнес-моделі, стабільності джерел доходів та відповідності фінансових результатів задекларованому виду діяльності.

Заходи належної перевірки клієнтів охоплюють широкий спектр аналітичних та організаційних процедур, що дозволяють сформувати цілісне уявлення про клієнта та рівень пов'язаних із ним ризиків. Вони включають як формалізовані процедури аналізу фінансової звітності, так і експертну оцінку фінансової поведінки клієнта. Особливу роль у цьому процесі відіграє аналіз

структури активів і зобов'язань, динаміки доходів, ліквідності та фінансової стійкості.

Основні заходи належної перевірки клієнтів у контексті аналізу фінансової звітності можна узагальнити на рисунку 1.2.

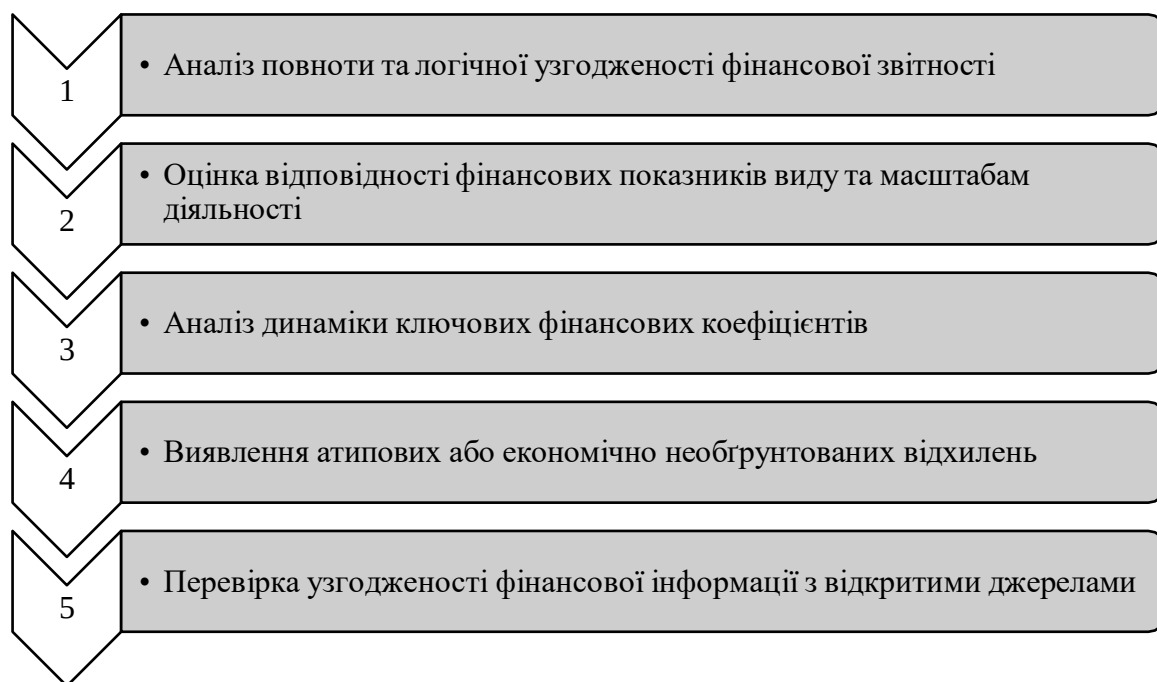


Рисунок 1.2 - Основні заходи належної перевірки клієнтів у контексті аналізу фінансової звітності

Джерело: сформовано автором за [9]

Для систематизації основних заходів належної перевірки клієнтів та їх аналітичного спрямування доцільно використати таблицю 1.2.

Таблиця 1.2 - Заходи належної перевірки клієнтів на основі аналізу фінансової звітності

Заходи перевірки	Аналітичний інструмент	Очікуваний результат
Аналіз фінансових результатів	Горизонтальний та трендовий аналіз	Виявлення стабільності доходів
Оцінка структури активів	Вертикальний аналіз балансу	Визначення джерел формування майна
Аналіз ліквідності	Коефіцієнтний аналіз	Оцінка платоспроможності
Аналіз фінансової стійкості	Аналіз співвідношення власного і залученого капіталу	Оцінка ризику фінансової нестабільності
Перевірка логічної узгодженості	Порівняльний аналіз	Виявлення можливих викривлень

Джерело: сформовано автором за [2]

Таким чином, якісні характеристики фінансової звітності та заходи належної перевірки клієнтів є взаємопов'язаними елементами єдиного аналітичного процесу. Високий рівень якості фінансової звітності створює підґрунтя для ефективної ідентифікації та оцінки ризиків, тоді як належна перевірка клієнтів дозволяє мінімізувати загрози фінансових зловживань і забезпечити відповідність діяльності підприємств вимогам законодавства та міжнародних стандартів. У цьому контексті аналіз фінансової звітності виступає не лише інструментом оцінки фінансового стану, а й важливим елементом системи економічної безпеки та фінансового моніторингу.

У сучасній фінансово-економічній системі належна перевірка клієнтів виступає одним із ключових інструментів забезпечення прозорості господарської діяльності, дотримання вимог фінансового моніторингу та мінімізації ризиків участі суб'єктів господарювання у незаконних фінансових операціях. Зростання обсягів фінансових потоків, ускладнення корпоративних структур, активізація транскордонних операцій та цифровізація фінансових послуг обумовлюють необхідність системного підходу до перевірки клієнтів ще на етапі встановлення ділових відносин. У цьому контексті належна перевірка клієнтів розглядається не як формальна процедура, а як комплексний аналітичний процес, що поєднує правові, фінансові та організаційні аспекти [8].

Належна перевірка клієнтів, або Customer Due Diligence, передбачає збирання, аналіз і оцінку інформації про клієнта з метою ідентифікації його фінансового профілю, джерел коштів, характеру діяльності та потенційних ризиків. Її особливістю є те, що вона орієнтована не лише на дотримання нормативних вимог, а й на забезпечення економічної безпеки підприємства або фінансової установи. У сучасних умовах належна перевірка клієнтів інтегрується у систему ризик-менеджменту, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо доцільності співпраці, встановлення лімітів операцій або посилення контролю.

Однією з ключових особливостей належної перевірки клієнтів є її ризик-орієнтований характер. Це означає, що глибина та обсяг перевірки залежать від рівня ризику, який асоціюється з конкретним клієнтом. Такий підхід дозволяє оптимізувати ресурси та зосередити увагу на клієнтах з підвищеним ризиком

відмивання коштів, фінансування тероризму або інших фінансових правопорушень. Водночас ризик-орієнтований підхід передбачає постійне оновлення інформації та перегляд ризикового профілю клієнта у процесі тривалих ділових відносин.

Особливої уваги в процесі належної перевірки клієнтів набуває аналіз фінансової інформації. Фінансова звітність, дані про рух коштів, структуру активів і зобов'язань, динаміку доходів та витрат є основою для формування уявлення про економічну сутність діяльності клієнта. Відповідність фінансових показників задекларованому виду діяльності та масштабам бізнесу є важливим індикатором доброчесності клієнта. Невідповідності між фінансовими результатами та операційною діяльністю можуть свідчити про використання підприємства як транзитної або фіктивної структури.

Важливою особливістю належної перевірки клієнтів є її багатоетапність. Процес перевірки не обмежується одноразовою ідентифікацією, а включає постійний моніторинг фінансової поведінки клієнта. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти зміни у характері операцій, нетипові фінансові транзакції або різке зростання обсягів діяльності без об'єктивних економічних передумов. У цьому контексті належна перевірка клієнтів набуває динамічного характеру та тісно пов'язується з внутрішнім фінансовим моніторингом.

Узагальнення основних етапів належної перевірки клієнтів та їх аналітичного змісту подано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Етапи належної перевірки клієнтів та їх зміст

Етап перевірки	Характеристика етапу	Аналітичне значення
Первинна ідентифікація	Збір базових даних про клієнта та його діяльність	Формування початкового профілю клієнта
Аналіз фінансової інформації	Оцінка фінансової звітності та фінансових показників	Визначення економічної обґрунтованості діяльності
Оцінка ризиків	Визначення рівня фінансових і комплаєнс-ризиків	Класифікація клієнта за рівнем ризику
Поточний моніторинг	Аналіз змін у фінансовій поведінці	Виявлення нетипових операцій
Перегляд ризикового профілю	Оновлення інформації та коригування рівня ризику	Адаптація заходів контролю

Джерело: сформовано автором за [13]

Ще однією особливістю належної перевірки клієнтів є поєднання кількісних та якісних методів аналізу. Кількісні методи ґрунтуються на аналізі фінансових коефіцієнтів, динаміки показників та співвідношень у звітності, тоді як якісні методи передбачають оцінку ділової репутації, структури власності, прозорості корпоративного управління та відповідності фінансової поведінки клієнта ринковим умовам. Саме поєднання цих підходів дозволяє отримати цілісне уявлення про клієнта та зменшити ймовірність помилкових управлінських рішень.

Суттєвою рисою належної перевірки клієнтів є її регуляторна зумовленість. Законодавство у сфері фінансового моніторингу встановлює обов'язкові вимоги до ідентифікації клієнтів, зберігання інформації та звітування про підозрілі операції.

Водночас практична реалізація цих вимог значною мірою залежить від внутрішніх процедур суб'єкта господарювання.

Ефективна система належної перевірки клієнтів повинна бути адаптована до специфіки діяльності підприємства, його розмірів, галузевих особливостей та структури контрагентів.

У сучасних умовах дедалі більшого значення набуває автоматизація процесів належної перевірки клієнтів. Використання інформаційних систем дозволяє оперативно обробляти великі масиви даних, здійснювати порівняльний аналіз фінансових показників та виявляти атипові операції. Проте автоматизовані інструменти не можуть повністю замінити професійне судження, яке залишається важливим елементом прийняття рішень у сфері фінансового моніторингу. Саме тому ефективна належна перевірка клієнтів передбачає поєднання технологічних рішень із аналітичною компетентністю фахівців.

Для узагальнення особливостей належної перевірки клієнтів у сучасних умовах доцільно подати таблицю 1.4, яка відображає ключові аспекти цього процесу.

Таблиця 1.4 - Ключові особливості належної перевірки клієнтів

Аспект перевірки	Характеристика	Значення для управління ризиками
Ризик-орієнтований підхід	Диференціація перевірки за рівнем ризику	Оптимізація ресурсів контролю
Комплексність	Поєднання фінансових і нефінансових даних	Формування цілісного профілю клієнта
Безперервність	Постійний моніторинг у процесі співпраці	Своєчасне виявлення змін
Регуляторна відповідність	Дотримання вимог законодавства	Зменшення правових і штрафних ризиків
Аналітична спрямованість	Використання фінансового аналізу	Підвищення якості управлінських рішень

Джерело: сформовано автором за [18]

Таким чином, належна перевірка клієнтів є складним багатокomпонентним процесом, який поєднує фінансовий аналіз, правову оцінку та управління ризиками. Її особливістю є динамічність, адаптивність до змін зовнішнього середовища та орієнтація на запобігання потенційним загрозам ще до їх реалізації. У сучасних умовах належна перевірка клієнтів виступає не лише інструментом виконання регуляторних вимог, а й важливим елементом стратегічного управління та забезпечення фінансової стійкості підприємств.

1.2. Нормативно-правове забезпечення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів

Нормативно-правове забезпечення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів є фундаментальною основою формування прозорості, стабільної та контрольованої фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання. У сучасних умовах розвитку економіки, глобалізації фінансових ринків та посилення інтеграційних процесів особливого значення набуває узгодженість національних норм із міжнародними стандартами, що регламентують як порядок складання та аналізу фінансової звітності, так і процедури фінансового моніторингу та належної перевірки клієнтів. Саме нормативно-правова база визначає межі, інструменти та

відповідальність суб'єктів аналізу, формуючи єдині правила оцінки фінансового стану, результатів діяльності та ризиків співпраці з клієнтами.

Регулювання аналізу фінансової звітності в Україні ґрунтується на багаторівневій системі нормативних актів, що включає закони, підзаконні акти, національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Ключовим документом у цій сфері є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає правові засади ведення бухгалтерського обліку, склад фінансової звітності, принципи її формування та вимоги до достовірності інформації. Вказаний закон закріплює обов'язок підприємств забезпечувати повноту та правдивість фінансових даних, що створює правову основу для подальшого фінансового аналізу та оцінки ризиків [6].

Важливу роль у нормативному забезпеченні аналізу фінансової звітності відіграють національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, а також Міжнародні стандарти фінансової звітності, застосування яких є обов'язковим для підприємств, що становлять суспільний інтерес, та добровільним для інших суб'єктів господарювання.

МСФЗ забезпечують уніфікацію підходів до визнання, оцінки та розкриття фінансової інформації, що значно підвищує порівнюваність звітності та її аналітичну цінність. Для процедур належної перевірки клієнтів це має принципове значення, оскільки використання міжнародних стандартів дозволяє здійснювати аналіз фінансового стану клієнтів у транскордонному вимірі та зменшує ризики інформаційної асиметрії.

Нормативно-правове регулювання фінансового аналізу тісно пов'язане з актами, що регламентують фінансовий моніторинг та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Центральне місце в цій системі займає Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Цей нормативний акт закріплює обов'язок суб'єктів первинного фінансового моніторингу здійснювати належну перевірку клієнтів, оцінювати ризики їх діяльності та використовувати фінансову інформацію для ідентифікації підозрілих операцій.

Особливістю чинного законодавства є впровадження ризик-орієнтованого підходу, відповідно до якого обсяг і глибина належної перевірки клієнтів залежать від рівня встановленого ризику. Такий підхід передбачає активне використання фінансової звітності як джерела даних для оцінки економічної сутності діяльності клієнта, стабільності його доходів, структури активів та характеру фінансових операцій.

Водночас законодавство вимагає не лише формального збору інформації, а й її аналітичного опрацювання, що підсилює роль фінансового аналізу в системі фінансового моніторингу.

Суттєвий вплив на нормативно-правове забезпечення належної перевірки клієнтів мають міжнародні документи, зокрема рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) [48].

Ці рекомендації формують глобальні стандарти у сфері AML/CFT та визначають основні принципи ідентифікації клієнтів, оцінки ризиків та використання фінансової інформації у процесі моніторингу [51].

Україна, як учасник міжнародних зобов'язань у цій сфері, імплементує положення FATF у національне законодавство, що зумовлює постійне оновлення нормативної бази та підвищення вимог до якості фінансової звітності.

Узагальнення основних нормативно-правових актів, що регулюють аналіз фінансової звітності в Україні, подано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Нормативно-правові акти, що регламентують аналіз фінансової звітності

Нормативний акт	Сфера регулювання	Значення для фінансового аналізу
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Загальні засади обліку і звітності	Визначає вимоги до достовірності та повноти даних
НП(С)БО	Національні правила формування звітності	Забезпечують уніфікацію облікових підходів
МСФЗ	Міжнародні стандарти фінансової звітності	Підвищують порівнюваність і прозорість
Податковий кодекс України	Оподаткування та фінансові показники	Впливає на формування фінансових результатів
Методичні рекомендації Мінфіну	Практичні аспекти застосування стандартів	Сприяють коректному аналізу показників

Джерело: сформовано автором за [51]

Нормативно-правове забезпечення належної перевірки клієнтів формується також підзаконними актами, постановами Кабінету Міністрів України, нормативними документами Національного банку України та інших регуляторних органів. Вони деталізують процедури ідентифікації клієнтів, вимоги до внутрішніх політик фінансового моніторингу, порядок зберігання та використання фінансової інформації. Такі документи встановлюють практичні механізми реалізації положень законів і визначають відповідальність суб'єктів господарювання за недотримання вимог фінансового моніторингу.

Особливе місце у нормативному регулюванні займають внутрішні документи підприємств, що розробляються на основі законодавчих вимог. Вони включають політики належної перевірки клієнтів, процедури оцінки ризиків, методики фінансового аналізу та внутрішні регламенти моніторингу. Хоча такі документи не є нормативно-правовими актами у формальному розумінні, вони відіграють важливу роль у практичній реалізації законодавчих вимог і забезпечують адаптацію загальних норм до специфіки діяльності конкретного підприємства.

У таблиці 1.6 узагальнено нормативно-правові акти, що регулюють належну перевірку клієнтів і фінансовий моніторинг.

Таблиця 1.6 - Нормативно-правове забезпечення належної перевірки клієнтів

Нормативний акт	Основний зміст	Значення для CDD
Закон України про фінансовий моніторинг	Вимоги до CDD та ризик-орієнтованого підходу	Формує обов'язок перевірки клієнтів
Постанови КМУ	Деталізація процедур моніторингу	Визначають механізми реалізації
Нормативи НБУ	Регулювання фінансових операцій	Підвищують контроль за ризиками
Рекомендації FATF	Міжнародні стандарти AML/CFT	Уніфікують підходи до перевірки
Внутрішні політики підприємств	Практичні процедури перевірки	Забезпечують адаптацію норм

Джерело: сформовано автором за [46]

Взаємозв'язок нормативного регулювання фінансової звітності та належної перевірки клієнтів проявляється у вимогах до використання фінансової інформації для оцінки ризиків. Законодавство зобов'язує суб'єктів фінансового моніторингу аналізувати фінансові показники клієнтів з мет preventing відмивання коштів, що фактично інтегрує фінансовий аналіз у систему правового регулювання. Таким чином, фінансова звітність перестає бути лише інструментом внутрішнього управління та стає елементом державної політики у сфері економічної безпеки.

Для узагальнення ролі фінансової звітності у нормативно-правовому забезпеченні належної перевірки клієнтів доцільно подати таблицю 1.7.

Таблиця 1.7 - Роль фінансової звітності у нормативно-правовій системі належної перевірки клієнтів

Аспект використання	Нормативна вимога	Практичне значення
Аналіз доходів	Законодавство з AML	Оцінка джерел коштів
Аналіз активів	Стандарти звітності	Виявлення атипових структур
Оцінка фінансової стійкості	Нормативи фінмоніторингу	Визначення ризикового профілю
Порівнюваність показників	МСФЗ	Аналіз транскордонних операцій
Документальне підтвердження	Підзаконні акти	Забезпечення доказової бази

Джерело: сформовано автором за [45]

Отже, нормативно-правове забезпечення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів формує комплексну систему правил і вимог, спрямованих на забезпечення прозорості фінансової діяльності та мінімізацію ризиків економічних зловживань. Поєднання національного законодавства з міжнародними стандартами створює умови для підвищення якості фінансового аналізу, ефективності належної перевірки клієнтів і забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. У цьому контексті нормативно-правова база виступає не лише регуляторним механізмом, а й інструментом формування відповідальної та прозорої фінансової поведінки учасників економічних відносин.

1.3. Теоретико-методологічні особливості застосування належної перевірки у системі комплаєнс-менеджменту

У сучасних умовах розвитку корпоративного управління належна перевірка (due diligence) розглядається як один із ключових інструментів комплаєнс-менеджменту, спрямований на ідентифікацію, оцінку та мінімізацію ризиків, пов'язаних із діяльністю організації та її взаємодією з контрагентами. Теоретичні підходи до розуміння належної перевірки ґрунтуються на концепціях ризик-орієнтованого управління, теорії агентських відносин, інституціональної економіки та корпоративної доброчесності. У межах комплаєнс-менеджменту належна перевірка виступає не лише як разова контрольна процедура, а як безперервний процес, інтегрований у систему прийняття управлінських рішень і внутрішнього контролю.

Методологічною основою застосування належної перевірки є поєднання кількісних і якісних методів аналізу, що дозволяє сформувати комплексне уявлення про ризик-профіль клієнтів, партнерів або інших зацікавлених сторін. Кількісні методи ґрунтуються на аналізі фінансової звітності, показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та динаміки грошових потоків, тоді як якісні методи спрямовані на оцінку ділової репутації, структури власності, корпоративного управління, відповідності нормативно-правовим вимогам і етичним стандартам. Саме поєднання цих підходів забезпечує системність і глибину належної перевірки у межах комплаєнс-менеджменту.

У теоретичному аспекті належна перевірка виконує превентивну функцію, оскільки дозволяє виявляти потенційні загрози до моменту їх трансформації у фінансові або правові втрати. У цьому контексті комплаєнс-менеджмент розглядає due diligence як інструмент зниження асиметрії інформації між організацією та її контрагентами. Методологічно це реалізується через стандартизацію процедур перевірки, використання типових критеріїв оцінювання ризиків і формування єдиних підходів до прийняття управлінських рішень.

Для узагальнення теоретичних підходів до розуміння належної перевірки у системі комплаєнс-менеджменту доцільно представити основні концептуальні аспекти, що наведені в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8 - Теоретичні підходи до застосування належної перевірки у системі комплаєнс-менеджменту

Теоретичний підхід	Зміст і значення для комплаєнс-менеджменту
Ризик-орієнтований підхід	Належна перевірка спрямована на ідентифікацію та мінімізацію фінансових, правових і репутаційних ризиків
Інституціональний підхід	Due diligence розглядається як елемент дотримання формальних і неформальних інститутів та норм
Агентська теорія	Перевірка зменшує інформаційну асиметрію між організацією та контрагентами
Концепція корпоративної доброчесності	Належна перевірка забезпечує дотримання етичних стандартів і принципів прозорості
Системний підхід	Due diligence інтегрується у загальну систему внутрішнього контролю та управління ризиками

Джерело: сформовано автором за [25]

Методологічні особливості застосування належної перевірки у комплаєнс-менеджменті передбачають її поетапність і безперервність. Початкові процедури перевірки спрямовані на базову ідентифікацію контрагента та оцінку його відповідності мінімальним вимогам, тоді як подальші етапи включають поглиблений аналіз фінансової звітності, структури власності, джерел походження коштів і поведінкових ризиків. У межах комплаєнс-менеджменту важливим є не лише первинний аналіз, але й постійний моніторинг змін ризик-профілю, що дозволяє своєчасно реагувати на нові загрози.

З методологічної точки зору належна перевірка тісно пов'язана з аналізом фінансової звітності, який виступає основним джерелом об'єктивної інформації про економічний стан контрагентів. Фінансова звітність дозволяє виявляти аномалії у фінансових показниках, оцінювати стабільність грошових потоків і прогнозувати здатність контрагента виконувати договірні зобов'язання. У системі комплаєнс-менеджменту ці результати використовуються для прийняття рішень щодо продовження, обмеження або припинення співпраці.

Для систематизації методологічних елементів застосування належної перевірки доцільно узагальнити основні методи та їх функціональне призначення, що наведено в таблиці 1.9.

Таблиця 1.9 - Методологічні інструменти належної перевірки у системі комплаєнс-менеджменту

Методологічний інструмент	Характеристика та практичне значення
Аналіз фінансової звітності	Оцінка ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та динаміки показників
Оцінка грошових потоків	Виявлення стабільності операційної діяльності та нетипових фінансових операцій
Аналіз структури власності	Ідентифікація кінцевих бенефіціарних власників і пов'язаних осіб
Репутаційний аналіз	Оцінка ділової репутації та відповідності етичним стандартам
Постійний моніторинг	Актуалізація ризик-профілю контрагентів у процесі співпраці

Джерело: сформовано автором за [12]

Таким чином, теоретико-методологічні особливості застосування належної перевірки у системі комплаєнс-менеджменту полягають у її комплексності, системності та орієнтації на управління ризиками. Належна перевірка виступає не ізольованим інструментом контролю, а інтегрованим елементом управлінської системи, що забезпечує прозорість діяльності організації, підвищує якість управлінських рішень і сприяє довгостроковій фінансовій стабільності.

1.4. Методи аналізу фінансової звітності та оцінки ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтами

Методи аналізу фінансової звітності відіграють ключову роль у процесі встановлення ділових відносин з клієнтами, оскільки саме на основі фінансової інформації формується уявлення про економічну сутність діяльності суб'єкта господарювання, його фінансову стійкість, платоспроможність та відповідність задекларованих операцій реальному фінансовому стану. У сучасних умовах фінансовий аналіз виходить за межі класичних управлінських завдань і набуває функцій інструменту фінансового моніторингу, що дозволяє ідентифікувати та

оцінювати ризики відмивання коштів ще на етапі встановлення ділових відносин з клієнтами.

Традиційні методи аналізу фінансової звітності ґрунтуються на дослідженні структури та динаміки фінансових показників, що відображають результати діяльності підприємства. До таких методів належать горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний та трендовий аналіз, які дозволяють оцінити фінансовий стан клієнта в розрізі часу, структури активів і зобов'язань, рівня прибутковості та ліквідності. У контексті оцінки ризиків відмивання коштів ці методи використовуються не лише для визначення фінансової ефективності, а й для виявлення економічно необґрунтованих відхилень, нетипових змін у показниках або невідповідності фінансових результатів характеру діяльності клієнта [5].

Горизонтальний аналіз фінансової звітності дозволяє дослідити динаміку показників у часі та виявити різкі коливання доходів, витрат, активів або зобов'язань. У процесі встановлення ділових відносин з клієнтами особливу увагу приділяють різкому зростанню обсягів діяльності без об'єктивних ринкових передумов, нестабільності фінансових результатів або непропорційному збільшенню окремих статей балансу. Такі зміни можуть свідчити про використання підприємства як транзитного або допоміжного елемента у схемах легалізації доходів.

Вертикальний аналіз, у свою чергу, дає змогу оцінити структуру фінансової звітності та визначити питому вагу окремих статей у загальному обсязі активів, зобов'язань і доходів. З позиції фінансового моніторингу важливими є показники концентрації коштів на окремих рахунках, надмірна частка грошових активів без чіткої операційної логіки або непропорційно високий рівень короткострокових зобов'язань. Структурні дисбаланси можуть свідчити про формальний характер господарської діяльності або маскуванню реальних фінансових потоків.

Коефіцієнтний аналіз фінансової звітності дозволяє узагальнити фінансову інформацію шляхом розрахунку відносних показників ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності. У процедурі належної перевірки клієнтів коефіцієнти використовуються як індикатори фінансової адекватності діяльності. Наприклад, низький рівень ліквідності за одночасно високих обсягів

фінансових операцій може вказувати на неприродний рух коштів, тоді як стабільно високі показники прибутковості без відповідної ресурсної бази можуть бути ознакою маніпуляцій у фінансовій звітності.

Трендовий аналіз фінансових показників дозволяє виявити довгострокові тенденції розвитку підприємства та оцінити сталість його фінансової моделі. У межах оцінки ризиків відмивання коштів трендовий аналіз використовується для зіставлення фінансових результатів з етапами розвитку бізнесу, ринковими умовами та галузевими тенденціями. Невідповідність фінансових трендів загальній логіці розвитку галузі або економіки може бути додатковим сигналом підвищеного ризику.

Узагальнення основних методів аналізу фінансової звітності та їх значення для оцінки ризиків відмивання коштів наведено в таблиці 1.10.

Таблиця 1.10 - Методи аналізу фінансової звітності у контексті оцінки ризиків відмивання коштів

Метод аналізу	Зміст методу	Значення для оцінки AML-ризиків
Горизонтальний	Аналіз динаміки показників	Виявлення різких та необґрунтованих змін
Вертикальний	Аналіз структури звітності	Виявлення структурних дисбалансів
Коефіцієнтний	Аналіз відносних показників	Оцінка фінансової адекватності діяльності
Трендовий	Аналіз довгострокових тенденцій	Визначення сталості фінансової моделі
Порівняльний	Зіставлення з галузевими показниками	Виявлення атипових відхилень

Джерело: сформовано автором за [3]

Подані в таблиці 1.8 методи аналізу фінансової звітності свідчать про можливість їх ефективного використання не лише для оцінки фінансового стану підприємства, а й у контексті ідентифікації та оцінки ризиків відмивання коштів. Кожен із наведених методів виконує окрему аналічну функцію та дозволяє виявляти різні аспекти потенційних фінансових аномалій, що можуть бути пов'язані з нелегальними фінансовими операціями. Зокрема горизонтальний аналіз дає змогу виявляти різкі та економічно необґрунтовані зміни у динаміці фінансових показників, які можуть свідчити про нетипову фінансову поведінку клієнта.

Вертикальний і коефіцієнтний аналізи поглиблюють оцінку фінансової структури та адекватності діяльності суб'єкта господарювання, дозволяючи встановити відповідність між обсягами активів, зобов'язань і результатами діяльності. Трендовий аналіз сприяє визначенню сталості фінансової моделі клієнта у довгостроковій перспективі, а порівняльний аналіз із галузевими показниками дозволяє виявляти атипові відхилення, які можуть бути ознакою підвищених AML-ризиків. У сукупності застосування зазначених методів формує комплексний аналітичний підхід до оцінки ризиків відмивання коштів, підвищує обґрунтованість рішень при встановленні ділових відносин з клієнтами та сприяє ефективній реалізації ризик-орієнтованого підходу у системі фінансового моніторингу.

Поряд із класичними методами фінансового аналізу, у сучасній практиці належної перевірки клієнтів широко застосовуються спеціалізовані методи оцінки ризиків відмивання коштів. Вони ґрунтуються на ризик-орієнтованому підході та передбачають інтеграцію фінансових показників з нефінансовими характеристиками клієнта, такими як структура власності, географія діяльності, види операцій та ділова репутація. Такий комплексний підхід дозволяє сформувати ризиковий профіль клієнта та визначити рівень контролю, необхідний для встановлення та підтримки ділових відносин [43].

Метод ризикового профілювання клієнтів передбачає класифікацію клієнтів за рівнем ризику на основі сукупності фінансових та нефінансових показників. Фінансова звітність у цьому процесі виступає джерелом інформації для оцінки стабільності доходів, структури витрат, джерел фінансування та фінансової стійкості. Наявність непрозорих джерел доходів, складних фінансових схем або нестандартних операцій підвищує ризиковість клієнта та потребує застосування посиленних заходів перевірки.

Метод ідентифікації атипових фінансових операцій ґрунтується на порівнянні фактичних фінансових показників клієнта з очікуваними значеннями, що відповідають його виду діяльності, розмірам бізнесу та ринковим умовам.

Атипові операції можуть проявлятися у формі надмірно великих грошових потоків, невинуватено складних фінансових транзакцій або частих змін фінансової структури. Виявлення таких операцій на етапі аналізу фінансової звітності дозволяє знизити ризик залучення підприємства у незаконні фінансові схеми.

Важливим елементом оцінки ризиків відмивання коштів є метод логічного аналізу фінансової звітності, який передбачає перевірку внутрішньої узгодженості фінансових показників. Він полягає у зіставленні доходів і витрат, активів і джерел їх формування, фінансових результатів і грошових потоків. Логічні невідповідності між окремими статтями звітності можуть свідчити про формальний характер обліку або спроби приховування реального руху коштів.

У таблиці 1.11 узагальнено основні методи оцінки ризиків відмивання коштів, що застосовуються при встановленні ділових відносин з клієнтами.

Таблиця 1.11 - Методи оцінки ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин

Метод оцінки	Характеристика	Аналітичне призначення
Ризикове профілювання	Класифікація клієнтів за рівнем ризику	Визначення глибини перевірки
Аналіз атипових операцій	Виявлення нетипових фінансових показників	Ідентифікація потенційних схем
Логічний аналіз звітності	Перевірка узгодженості показників	Виявлення викривлень
Порівняльний аналіз	Зіставлення з галузевими нормами	Виявлення аномалій
Комплексна експертна оцінка	Поєднання фінансових і нефінансових даних	Формування ризикового профілю

Джерело: сформовано автором за [44]

Наведені в таблиці 1.11 методи оцінки ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин відображають комплексний та багатовимірний підхід до формування ризикового профілю клієнта. Застосування ризикового профілювання дозволяє диференціювати клієнтів за рівнем ризику та визначати доцільну глибину належної перевірки, що відповідає принципам ризик-орієнтованого підходу у фінансовому моніторингу. Аналіз атипових фінансових операцій забезпечує своєчасну ідентифікацію нетипових показників і фінансових схем, які можуть свідчити про спроби легалізації незаконних доходів.

Логічний та порівняльний аналізи фінансової звітності доповнюють кількісні методи, дозволяючи виявляти внутрішні викривлення у звітності та аномалії шляхом зіставлення фінансових показників із галузевими нормами. Комплексна експертна оцінка, що поєднує фінансові та нефінансові дані, забезпечує цілісне бачення діяльності клієнта та формування обґрунтованого ризикового профілю. У сукупності використання зазначених методів підвищує ефективність оцінки ризиків відмивання коштів, сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо встановлення ділових відносин та забезпечує відповідність процедур належної перевірки сучасним вимогам фінансового моніторингу.

Таким чином, методи аналізу фінансової звітності та оцінки ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтами є взаємодоповнювальними елементами єдиного аналітичного процесу. Класичні фінансові методи забезпечують кількісну оцінку фінансового стану клієнта, тоді як спеціалізовані AML-методи дозволяють інтерпретувати ці показники з точки зору комплаєнс-ризиків і економічної безпеки. Їх поєднання створює методичну основу для прийняття обґрунтованих рішень щодо доцільності співпраці, вибору рівня фінансового контролю та запобігання залученню підприємств до процесів легалізації незаконних доходів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПРАТ «МХП»

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ПрАТ «МХП»

ПрАТ «МХП» є одним із найбільших вертикально інтегрованих агропромислових холдингів України, діяльність якого охоплює повний виробничий цикл – від вирощування сільськогосподарської сировини до її глибокої переробки та реалізації готової продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Підприємство відіграє системоутворюючу роль у вітчизняному аграрному секторі, формуючи значну частку виробництва м'ясної продукції, зокрема м'яса птиці, а також забезпечуючи зайнятість населення, розвиток суміжних галузей і валютні надходження до держави.

Організаційна структура ПрАТ «МХП» побудована за принципом вертикальної інтеграції, що дозволяє здійснювати ефективний контроль над усіма етапами виробничо-збутового процесу. До складу групи входять підприємства, що спеціалізуються на рослинництві, виробництві кормів, птахівництві, м'ясопереробці, логістиці та дистрибуції [16].

Така модель організації бізнесу забезпечує зниження виробничих витрат, стабільність постачання сировини, контроль якості продукції та зменшення залежності від зовнішніх постачальників. З точки зору фінансового аналізу та належної перевірки клієнтів вертикальна інтеграція ускладнює структуру фінансових потоків, що потребує комплексного підходу до аналізу фінансової звітності та внутрішньогрупових операцій.

Економічна діяльність ПрАТ «МХП» характеризується значними обсягами активів, високою капіталомісткістю виробництва та суттєвими інвестиціями у модернізацію виробничих потужностей. Підприємство активно впроваджує сучасні технології, автоматизовані системи управління, інноваційні рішення у сфері біобезпеки та енергоефективності. Це зумовлює специфіку формування

структури активів, де значну частку займають основні засоби, біологічні активи та довгострокові інвестиції. Водночас така структура активів потребує постійного аналізу ефективності їх використання та оцінки фінансових ризиків, зокрема у контексті залучення позикового капіталу.

Фінансова модель ПрАТ «МХП» поєднує власні та залучені джерела фінансування. Підприємство використовує як внутрішні ресурси, так і зовнішні фінансові інструменти, включаючи банківські кредити, облігаційні запозичення та інші форми довгострокового фінансування.

Така модель дозволяє забезпечувати масштабні інвестиційні програми, але водночас підвищує вимоги до фінансової дисципліни, прозорості звітності та управління фінансовими ризиками. З огляду на це аналіз фінансової звітності ПрАТ «МХП» є важливим елементом оцінки його кредитоспроможності, інвестиційної привабливості та рівня комплаєнс-ризиків.

Особливістю господарської діяльності ПрАТ «МХП» є значна частка експортних операцій, що обумовлює наявність валютних надходжень і валютних ризиків. Експортна орієнтація підприємства потребує дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності, прозорості корпоративного управління та відповідності вимогам іноземних контрагентів і фінансових інституцій. У контексті належної перевірки клієнтів це означає підвищену увагу до структури доходів, географії збуту, валютних операцій та трансфертного ціноутворення.

Для узагальнення основних організаційно-економічних характеристик діяльності ПрАТ «МХП» доцільно подати таблицю 2.1.

Таблиця 2.1 - Ключові організаційно-економічні характеристики ПрАТ «МХП»

Характеристика	Зміст
Галузь діяльності	Агропромисловий комплекс
Тип бізнес-моделі	Вертикально інтегрований холдинг
Основна продукція	М'ясо птиці та продукти переробки
Ринки збуту	Внутрішній ринок України та експорт
Джерела фінансування	Власний капітал, кредити, облігації
Стандарти звітності	Національні стандарти та МСФЗ

Джерело: сформовано автором за [25]

Організаційна структура управління ПрАТ «МХП» побудована за корпоративним принципом із чітким розмежуванням функцій між стратегічним та операційним рівнями управління. Це забезпечує централізоване прийняття стратегічних рішень та водночас дозволяє оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури на рівні окремих бізнес-одиниць. Для фінансового аналізу така структура означає необхідність оцінки не лише консолідованих фінансових показників, але й результатів діяльності окремих сегментів, що формують загальний фінансовий результат групи.

З позиції належної перевірки клієнтів важливим є те, що ПрАТ «МХП» здійснює значну кількість операцій з контрагентами різних типів – постачальниками сировини, логістичними компаніями, торговельними мережами, фінансовими установами [26].

Така різноманітність ділових зв'язків зумовлює необхідність розвиненої системи внутрішнього фінансового моніторингу та контролю за фінансовими потоками. Аналіз організаційно-економічної структури підприємства дозволяє ідентифікувати потенційні зони ризику, пов'язані з концентрацією фінансових операцій або складністю корпоративних зв'язків.

Економічні результати діяльності ПрАТ «МХП» формуються під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До внутрішніх факторів належать ефективність виробничих процесів, рівень собівартості продукції, інвестиційна активність та управління витратами. Зовнішні фактори включають коливання цін на сільськогосподарську сировину, валютні курси, регуляторні вимоги та геополітичні умови. У сукупності ці фактори визначають фінансову стабільність підприємства та мають бути враховані під час аналізу фінансової звітності й оцінки ризиків.

У таблиці 2.2 узагальнено основні економічні фактори, що впливають на діяльність ПрАТ «МХП» і мають значення для подальшого фінансового та комплаєнс-аналізу.

Таблиця 2.2 - Фактори впливу на економічну діяльність ПрАТ «МХП»

Група факторів	Характеристика впливу
Виробничі	Формують собівартість і обсяги виробництва
Фінансові	Впливають на структуру капіталу та ліквідність
Ринкові	Визначають рівень доходів і конкурентоспроможність
Валютні	Формують курсові різниці та валютні ризики
Регуляторні	Впливають на вимоги до звітності та контролю

Джерело: сформовано автором за [26]

Наведені в таблиці 2.2 фактори впливу на економічну діяльність ПрАТ «МХП» свідчать про багатфакторний характер формування фінансових результатів підприємства та складність управління його господарською діяльністю. Виробничі фактори відіграють базову роль у забезпеченні ефективності діяльності, оскільки саме вони визначають рівень собівартості продукції, обсяги виробництва та використання ресурсного потенціалу підприємства. Їх вплив безпосередньо відображається у фінансових показниках і потребує постійного контролю з боку менеджменту.

Фінансові та ринкові фактори формують умови фінансової стійкості й конкурентоспроможності ПрАТ «МХП», впливаючи на структуру капіталу, ліквідність, рівень доходів і ринкові позиції підприємства. Валютні фактори мають особливе значення з огляду на експортну орієнтацію компанії, оскільки курсові коливання безпосередньо впливають на фінансові результати та рівень валютних ризиків. Регуляторні фактори визначають вимоги до фінансової звітності, контролю та дотримання нормативних стандартів, що є важливим у контексті фінансового моніторингу та належної перевірки клієнтів. У сукупності зазначені фактори обумовлюють необхідність комплексного підходу до аналізу економічної діяльності ПрАТ «МХП» та врахування як внутрішніх, так і зовнішніх умов функціонування підприємства.

Таким чином, організаційно-економічна характеристика діяльності ПрАТ «МХП» свідчить про складну багаторівневу структуру бізнесу, значні масштаби операцій та високий рівень інтеграції виробничих і фінансових процесів. Це

обумовлює підвищені вимоги до якості фінансової звітності, її прозорості та аналітичної інтерпретації. Розуміння організаційних і економічних особливостей діяльності підприємства створює необхідне підґрунтя для подальшого аналізу фінансової звітності, оцінки тенденцій зміни доходів і активів, а також ідентифікації ризиків відмивання коштів при встановленні та підтримці ділових відносин з клієнтом (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 - Оцінка фінансового стану підприємства (МНП SE Consolidated)

Назва показника	2022	2023	2024 (прогноз/факт)	Відхилення 2024 до 2022 (+/-)
Загальна вартість активів, тис. грн.	153 134 400	164 681 280	181 148 000	+28 013 600
Вартість необоротних (постійних) активів, тис. грн.	80 520 000	87 400 000	94 760 000	+14 240 000
Вартість оборотних (мобільних) активів, тис. грн.	72 614 400	77 281 280	86 388 000	+13 773 600
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	12 810 000	14 060 000	16 480 000	+3 670 000
Кредиторська заборгованість (поточна), тис. грн.	18 300 000	19 760 000	22 660 000	+4 360 000
Власний капітал, тис. грн.	49 692 600	57 000 000	63 860 000	+14 167 400
Залучений капітал (зобов'язання), тис. грн.	103 441 800	107 681 280	117 288 000	+13 846 200
Матеріаломісткість (сировина / продукція)	0,77	0,79	0,78	+0,01
Фондомісткість (ОЗ / продукція)	0,55	0,52	0,50	-0,05
Коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів	1,11	1,13	1,10	-0,01
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,90	0,88	0,91	+0,01
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	32 370	30 889	30 150	-2 220

Джерело: сформовано автором за [26; 37; 38; 39]

Поданий у таблиці аналіз фінансового стану МНП SE Consolidated за 2022–2024 роки свідчить про загалом позитивну динаміку розвитку підприємства,

водночас виявляючи окремі структурні та управлінські аспекти, що потребують додаткової уваги в контексті фінансової стійкості й ризик-менеджменту.

Передусім слід відзначити стаłe зростання загальної вартості активів, яка у 2024 році (прогноз/факт) становить 181 148 000 тис. грн, що на 28 013 600 тис. грн більше порівняно з 2022 роком. Це свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства, активізацію інвестиційних процесів та нарощування виробничого потенціалу. Зростання активів відбувається як за рахунок необоротних активів (+14 240 000 тис. грн), так і оборотних активів (+13 773 600 тис. грн), що вказує на збалансований розвиток довгострокової інфраструктури та поточної операційної діяльності.

Збільшення вартості необоротних активів підтверджує інвестиційну спрямованість МХП, пов'язану з модернізацією виробничих потужностей, оновленням основних засобів та розвитком вертикально інтегрованої бізнес-моделі. Водночас зростання оборотних активів, зокрема дебіторської заборгованості (+3 670 000 тис. грн), може мати подвійний характер: з одного боку – це наслідок розширення обсягів реалізації та торговельного кредитування, з іншого – потенційне джерело ризиків ліквідності, що потребує посиленого контролю за платіжною дисципліною контрагентів.

Показники зобов'язань також демонструють тенденцію до зростання. Кредиторська заборгованість у 2024 році зросла на 4 360 000 тис. грн порівняно з 2022 роком, а загальний обсяг залученого капіталу збільшився на 13 846 200 тис. грн. Це свідчить про активне використання позикових ресурсів для фінансування розвитку підприємства. Водночас важливо, що власний капітал зріс ще більш суттєво – на 14 167 400 тис. грн, що є позитивним сигналом і свідчить про збереження фінансової автономії та здатність підприємства акумулювати внутрішні джерела фінансування.

Аналіз співвідношень між активами та капіталом підтверджує відносну стабільність фінансової структури. Коефіцієнт співвідношення необоротних і оборотних активів протягом періоду коливається в межах 1,10–1,13, що свідчить

про структурну збалансованість активів та відсутність різких перекосів у бік надмірної імобілізації ресурсів. Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів у 2024 році становить 0,91, що практично відповідає рівню 2022 року і підтверджує стабільність фінансової політики підприємства.

Виробничо-економічні показники демонструють покращення ефективності використання ресурсів. Зниження фондомісткості з 0,55 у 2022 році до 0,50 у 2024 році означає, що підприємство виробляє більший обсяг продукції на одиницю основних засобів, що є позитивною тенденцією та свідчить про зростання продуктивності капіталу. Матеріаломісткість залишається відносно стабільною (0,77–0,79), що вказує на контрольоване використання сировини та матеріалів, хоча її незначні коливання можуть бути пов'язані з ціновими факторами або змінами у структурі виробництва.

Окремої уваги заслуговує динаміка чисельності персоналу, яка за аналізований період скоротилася на 2 220 осіб. Така тенденція може бути результатом оптимізації виробничих процесів, автоматизації та підвищення технологічного рівня виробництва. Водночас скорочення персоналу потребує оцінки з точки зору соціальної відповідальності та потенційного впливу на операційну стабільність у довгостроковій перспективі.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що МНП SE Consolidated у 2022–2024 роках демонструє фінансову стійкість, зростання активів і капіталу, а також підвищення ефективності використання ресурсів. Разом із тим зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, а також збільшення обсягу залученого капіталу обумовлюють необхідність посиленого контролю за фінансовими потоками, платоспроможністю контрагентів і ризиками ліквідності. У контексті належної перевірки клієнтів та фінансового моніторингу це свідчить про доцільність подальшого поглибленого аналізу структури зобов'язань, якості дебіторської заборгованості та джерел фінансування з метою мінімізації фінансових і комплаєнс-ризиків.

2.2. Аналіз прозорості фінансової звітності, тенденцій зміни доходів та активів клієнта

МХП демонструє один із найвищих рівнів фінансової прозорості серед українських агрохолдингів. Оскільки акції холдингової компанії МНР SE котируються на Лондонській фондовій біржі (LSE), звітність готується виключно за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Аудит звітності проводить компанія з «Великої четвірки» (зазвичай це PwC), що мінімізує ризики маніпуляцій з цифрами. Крім річних звітів, компанія публікує щоквартальні неаудовані результати та щомісячні операційні звіти (обсяги продажу м'яса, зерна, соняшникової олії), що дозволяє кредиторам та інвесторам відстежувати стан бізнесу майже в реальному часі.

Фінансова прозорість та якість аудиту є ключовими критеріями оцінки надійності клієнта при встановленні ділових відносин, особливо в контексті належної перевірки та фінансового моніторингу. У цьому аспекті діяльність МНР SE демонструє один із найвищих рівнів фінансової відкритості серед українських агропромислових холдингів. Вирішальним чинником такої прозорості є публічний статус компанії та лістинг її акцій на Лондонській фондовій біржі, що зумовлює обов'язкове застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності та дотримання жорстких вимог до розкриття інформації. Формування фінансової звітності виключно за МСФЗ забезпечує високий рівень порівнюваності, повноти та достовірності фінансових даних, що істотно знижує ризики маніпулювання показниками та інформаційної асиметрії між компанією та зовнішніми користувачами [42].

Важливим елементом системи фінансової прозорості МХП є незалежний аудит, який здійснюється однією з компаній «Великої четвірки», зокрема PwC. Такий аудит не лише підтверджує достовірність фінансової звітності, але й виступає додатковим інституційним запобіжником проти викривлення фінансової інформації. Аудиторські процедури міжнародного рівня передбачають глибоку

перевірку внутрішнього контролю, облікової політики, операцій з пов'язаними сторонами та суттєвих суджень менеджменту, що суттєво підвищує довіру інвесторів, кредиторів і фінансових установ. Додатковою ознакою відкритості є регулярне оприлюднення не лише річної аудованої звітності, а й щоквартальних неаудованих фінансових результатів та щомісячних операційних звітів щодо обсягів реалізації ключових видів продукції. Такий рівень деталізації дозволяє зацікавленим сторонам відстежувати стан бізнесу практично в режимі реального часу та оперативно реагувати на зміни фінансової динаміки.

Аналіз тенденцій зміни доходів МХП за останні роки свідчить про стійке зростання виручки, насамперед у доларовому еквіваленті. У гривневому вимірі цей процес має ще більш виражений характер, що пояснюється девальваційними процесами в національній економіці. Водночас важливо підкреслити, що зростання доходів компанії не є виключно наслідком валютних факторів, а має чітке економічне підґрунтя. Понад 60 відсотків виручки МХП формується у валюті, що створює природний захист від курсових коливань і виступає одним із ключових чинників фінансової стійкості компанії в умовах макроекономічної нестабільності. Навіть за умов значних логістичних ускладнень, спричинених воєнними подіями та блокуванням морських портів, компанія змогла оперативно переорієнтувати експортні потоки на залізничний та автомобільний транспорт, зберігши доступ до зовнішніх ринків збуту [52].

Важливою тенденцією останніх років є трансформація бізнес-моделі МХП у напрямі збільшення частки продукції з високою доданою вартістю. Якщо раніше основу експортних поставок становила переважно сировинна продукція, зокрема тушки курчати, то нині компанія дедалі активніше розвиває сегмент напівфабрикатів і готових продуктів харчування. Така стратегія дозволяє не лише диверсифікувати джерела доходів, але й підтримувати вищу маржинальність навіть в умовах зростання собівартості кормів, енергоносіїв і логістичних витрат. З позиції фінансового аналізу це свідчить про адаптивність бізнес-моделі та здатність компанії генерувати стабільні грошові потоки у довгостроковій перспективі.

Структура та динаміка активів МХП логічно відображають обрану стратегію вертикальної інтеграції та довгострокового розвитку. Переважну частку в активах становлять необоротні активи, зокрема основні засоби у вигляді птахофабрик, елеваторів, виробничої інфраструктури, а також земельний банк у користуванні та біогазові установки. Продовження інвестицій у модернізацію та оновлення виробничих потужностей навіть в умовах воєнних ризиків свідчить про стратегічну орієнтацію компанії на збереження та посилення конкурентних переваг. Така інвестиційна активність є важливим сигналом для кредиторів і партнерів, оскільки підтверджує довіру менеджменту до майбутніх економічних перспектив бізнесу.

Оборотні активи МХП характеризуються значною питомою вагою запасів і біологічних активів, що є типовим для агропромислового сектору. У 2023–2024 роках зростання вартості оборотних активів було зумовлене, зокрема, подорожчанням логістики та необхідністю формування більших запасів товарно-матеріальних цінностей для забезпечення безперебійної роботи в умовах підвищеної невизначеності. З точки зору фінансового моніторингу така динаміка виглядає економічно обґрунтованою та не несе ознак атипової фінансової поведінки.

Найповніше фінансову стійкість підприємства може бути розкрито на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. Фінансова рівновага активів і пасивів балансу лежить в основі оцінки фінансової стійкості підприємства. На підприємстві йде постійне формування запасів товарно-матеріальних цінностей, на що використовують власні і залучені засоби. Аналізуючи відповідність і невідповідність (надлишок або нестача) запасів і витрат визначають абсолютні показники фінансової стійкості.

Наступним етапом буде здійснення аналізу прибутку та рентабельності підприємства (таблиця 2.4.).

Таблиця 2.4 - Показники рентабельності діяльності підприємства, %

Показники	2022	2023	2024	Відхилення 2024 до 2022
Валова рентабельність виробничих витрат	22%	23%	22%	0%
Рентабельність основної діяльності	107%	102%	130%	23%
Рентабельність операційної діяльності	10%	10%	9%	-1%
Рентабельність звичайної діяльності	10%	10%	10%	0%
Рентабельність господарської діяльності	10%	10%	9%	-1%
Рентабельність підприємства	26%	27%	32%	-1%
Валова рентабельність виручки від реалізації	10%	10%	9%	-1%
Чиста рентабельність виручки від реалізації	10%	10%	9%	-1%
Рентабельність статутного капіталу	10%	10%	10%	0%
Рентабельність чистого капіталу	12%	21%	22%	10%
Рентабельність активів	8%	12%	13%	5%

Джерело: сформовано автором за [26; 37; 38; 39]

Наведені в таблиці 2.4 показники рентабельності діяльності підприємства за 2022–2024 роки свідчать про загалом стійкий та збалансований фінансовий стан, а також здатність підприємства ефективно функціонувати в умовах підвищеної економічної та операційної невизначеності. Аналіз динаміки показників дозволяє оцінити як рівень прибутковості окремих видів діяльності, так і загальну ефективність використання ресурсів підприємства.

Валова рентабельність виробничих витрат протягом аналізованого періоду залишається стабільно високою і у 2024 році становить 22%, що відповідає рівню 2022 року. Незначне зростання цього показника у 2023 році до 23% свідчило про підвищення ефективності контролю виробничих витрат, тоді як повернення до рівня 2022 року у 2024 році може бути пояснене зростанням собівартості, зокрема через подорожчання логістики, енергоносіїв та кормової бази. Водночас відсутність негативної динаміки у довгостроковому вимірі підтверджує здатність підприємства утримувати маржинальність виробництва на стабільному рівні.

Рентабельність основної діяльності демонструє чітку позитивну тенденцію, зростаючи з 107% у 2022 році до 130% у 2024 році. Таке суттєве покращення (+23 відсоткові пункти) свідчить про підвищення ефективності ключових бізнес-процесів та оптимізацію структури доходів і витрат. Цей показник відображає результативність саме операційної моделі підприємства та підтверджує

правильність стратегічних рішень щодо розвитку виробництва й реалізації продукції з більшою доданою вартістю.

Рентабельність операційної, звичайної та господарської діяльності протягом періоду зберігається на відносно стабільному рівні близько 9–10%. Незначне зниження у 2024 році на 1 відсотковий пункт порівняно з 2022 роком не має критичного характеру і може бути зумовлене зростанням адміністративних, збутових і фінансових витрат в умовах воєнних та логістичних викликів. Водночас стабільність цих показників свідчить про ефективне управління операційними витратами та здатність підприємства підтримувати прибутковість навіть за складних зовнішніх умов.

Загальна рентабельність підприємства залишається високою і у 2024 році становить 32%, хоча і з незначним зниженням на 1 відсотковий пункт порівняно з 2022 роком. Така динаміка підтверджує загальну фінансову стійкість підприємства та його здатність генерувати прибуток на рівні, що перевищує середньогалузеві показники. Незначне скорочення рентабельності у 2024 році не є негативним сигналом, оскільки відбувається на фоні масштабних інвестицій та зростання активів.

Показники рентабельності виручки від реалізації, як валової, так і чистої, протягом аналізованого періоду залишаються стабільними на рівні 9–10%, з мінімальним зниженням у 2024 році на 1 відсотковий пункт. Це свідчить про збереження ефективності цінової політики підприємства та здатність утримувати маржу реалізації в умовах зростання витрат. Стабільність рентабельності виручки є позитивною ознакою з точки зору фінансового аналізу та свідчить про відсутність демпінгових стратегій або різких змін у структурі доходів.

Рентабельність статутного капіталу протягом аналізованого періоду залишається незмінною на рівні 10%, що вказує на стабільність віддачі вкладеного акціонерного капіталу. Водночас рентабельність чистого капіталу демонструє істотне зростання - з 12% у 2022 році до 22% у 2024 році. Таке зростання на 10 відсоткових пунктів свідчить про значне підвищення ефективності використання

власних фінансових ресурсів та зростання привабливості підприємства для інвесторів.

Особливо позитивною є динаміка рентабельності активів, яка зросла з 8% у 2022 році до 13% у 2024 році. Збільшення цього показника на 5 відсоткових пунктів означає, що підприємство стало ефективніше використовувати свій активний капітал для генерування прибутку. Це підтверджує доцільність інвестицій у модернізацію виробничих потужностей та оптимізацію структури активів.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що показники рентабельності діяльності підприємства характеризуються високим рівнем стабільності та позитивною довгостроковою динамікою, незважаючи на окремі незначні коливання у 2024 році. Підприємство демонструє ефективне управління витратами, зростання віддачі власного та активного капіталу, а також здатність підтримувати прибутковість в умовах зовнішніх економічних викликів. Отримані результати свідчать про фінансову стійкість та низький рівень фінансових ризиків, що є важливим чинником у контексті належної перевірки клієнта та оцінки його надійності при встановленні ділових відносин.

Найповніше фінансову стійкість та прозорість ведення звітності підприємства може бути розкрито на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. Фінансова рівновага активів і пасивів балансу лежить в основі оцінки фінансової стійкості підприємства. Проведемо аналіз ліквідності підприємства (таблиця 2.5)

Таблиця 2.5 - Оцінка ліквідності підприємства

Назва показника	2022	2023	2024	Відхилення 2024 до 2022
Коефіцієнт покриття загальний (платоспроможності)	2,5	2,7	2,6	0,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7	0,9	0,85	0,15
Коефіцієнт абсолютної (термінової) ліквідності	0,22	0,23	0,22	0
Частка оборотних коштів у загальній сумі активів	0,37	0,37	0,37	0
Частка виробничих запасів у оборотних активах	0,6	0,6	0,65	0,05

Джерело: сформовано автором за [26; 37; 38; 39]

Наведені в таблиці 2.5 показники ліквідності підприємства за 2022–2024 роки свідчать про стабільний і достатній рівень платоспроможності, що дозволяє підприємству своєчасно виконувати свої поточні зобов'язання та підтримувати фінансову рівновагу в умовах змінного економічного середовища. Динаміка коефіцієнтів ліквідності загалом має позитивний характер і не виявляє ознак критичних фінансових ризиків.

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) протягом усього аналізованого періоду перевищує нормативне значення, перебуваючи в межах 2,5–2,7. У 2024 році він становить 2,6, що на 0,1 вище рівня 2022 року. Така динаміка свідчить про достатній обсяг оборотних активів для покриття поточних зобов'язань і підтверджує фінансову стійкість підприємства. Незначне зниження показника у 2024 році порівняно з 2023 роком не має негативного характеру та може бути пов'язане з оптимізацією структури оборотного капіталу.

Коефіцієнт швидкої ліквідності демонструє покращення у порівнянні з базовим роком: у 2024 році він становить 0,85 проти 0,7 у 2022 році, що означає зростання на 0,15. Це свідчить про підвищення здатності підприємства погашати короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних оборотних активів без необхідності реалізації виробничих запасів. Водночас незначне зниження цього коефіцієнта у 2024 році порівняно з 2023 роком може бути наслідком збільшення запасів у структурі оборотних активів.

Коефіцієнт абсолютної (термінової) ліквідності протягом аналізованого періоду залишається стабільним на рівні 0,22–0,23 і у 2024 році дорівнює показнику 2022 року. Це свідчить про збереження достатнього обсягу грошових коштів та їх еквівалентів для негайного погашення частини поточних зобов'язань. Стабільність цього показника є позитивною ознакою, оскільки підтверджує контрольовану політику управління грошовими ресурсами та відсутність дефіциту ліквідних коштів.

Частка оборотних коштів у загальній сумі активів у 2024 році становить 0,37, що відповідає рівню 2022 року. Тимчасове зниження цього показника у 2023

році до 0,35 свідчило про зростання частки необоротних активів у структурі майна підприємства, що було пов'язано з інвестиційною активністю. Повернення показника до рівня базового року у 2024 році підтверджує збалансованість структури активів між довгостроковими та поточними компонентами.

Частка виробничих запасів у оборотних активах за аналізований період має тенденцію до зростання і у 2024 році становить 0,65, що на 0,05 більше, ніж у 2022 році. Така динаміка може бути зумовлена необхідністю формування більших запасів сировини та матеріалів з метою забезпечення безперебійної роботи підприємства в умовах логістичних ризиків та нестабільності поставок.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що підприємство характеризується достатнім рівнем ліквідності та платоспроможності, а структура оборотних активів залишається загалом збалансованою. Наявні тенденції не створюють загроз фінансовій стабільності, проте зростання частки виробничих запасів та коливання показників швидкої ліквідності свідчать про доцільність подальшого вдосконалення управління оборотним капіталом. Отримані результати підтверджують фінансову надійність підприємства та низький рівень ризиків ліквідності, що є важливим чинником при належній перевірці клієнта та встановленні ділових відносин.

Показники ділової активності підприємства наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Показники ділової активності підприємства

Назва показника	2022	2023	2024	Відхилення 2024 до 2022
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	3,1	3,6	4,6	1,5
Тривалість обороту оборотних активів, дні	53,0	43,5	50,5	-2,5
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	18,2	15,6	15,2	-3
Тривалість обороту запасів, днів	31	28	29	-2
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, днів	3,4	3,2	3,3	-0,1
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні	25,3	25,6	26,6	1,3
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,8	2,8	2,7	-0,1
Тривалість обороту власного капіталу, дні	45,8	46,5	45,0	-0,8
Ділова активність підприємства	1,03	1,03	1,04	0,01

Джерело: сформовано автором за [26; 37; 38; 39]

Наведені в таблиці 2.6 показники ділової активності підприємства за 2022–2024 роки свідчать про загалом ефективне та динамічне використання ресурсів, а також про здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища без суттєвого погіршення операційної ефективності. Динаміка більшості показників має позитивний або помірно стабільний характер, що є важливою ознакою надійності підприємства в контексті фінансового аналізу та належної перевірки клієнта.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів демонструє чітку тенденцію до зростання: з 3,1 у 2022 році до 4,6 у 2024 році, що означає підвищення на 1,5 обороту. Така динаміка свідчить про прискорення кругообігу оборотного капіталу та більш ефективне використання поточних активів у процесі господарської діяльності. Зростання цього показника є позитивним сигналом, оскільки означає, що підприємство генерує більший обсяг виручки на одиницю вкладених оборотних ресурсів.

Тривалість обороту оборотних активів у 2024 році становить 50 днів, що на 2,5 дня менше порівняно з 2022 роком. Хоча у 2023 році спостерігалось суттєвіше скорочення цього показника, його незначне збільшення у 2024 році не має критичного характеру і може бути зумовлене зростанням обсягів запасів або змінами у логістиці. Загалом тенденція до скорочення тривалості обороту оборотних активів підтверджує покращення управління поточними ресурсами.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів зменшився з 18,2 у 2022 році до 15,2 у 2024 році, що супроводжується збільшенням тривалості обороту запасів з 31 до 29 днів. Незважаючи на незначне уповільнення оборотності запасів, така динаміка може бути економічно обґрунтованою з огляду на необхідність формування більших страхових запасів у період логістичної нестабільності та зростання ризиків постачання. Водночас уповільнення обороту запасів потребує постійного контролю, оскільки надмірне накопичення матеріальних ресурсів може негативно впливати на ліквідність.

Показники, що характеризують оборотність кредиторської заборгованості, залишаються відносно стабільними. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості у 2024 році становить 3,3, що лише незначно нижче рівня 2022 року. Водночас тривалість обороту кредиторської заборгованості зросла з 25,3 до 26,6 днів, що свідчить про деяке подовження строків розрахунків із постачальниками. Така тенденція може розглядатися як елемент гнучкої політики управління грошовими потоками, спрямованої на оптимізацію ліквідності без порушення платіжної дисципліни.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу протягом аналізованого періоду залишається майже незмінним, з незначним зниженням з 2,8 до 2,7 обороту. Водночас тривалість обороту власного капіталу скоротилася на 0,8 дня, що свідчить про збереження ефективності використання власних фінансових ресурсів підприємства. Відсутність різких коливань цих показників є позитивною ознакою стабільності фінансової моделі.

Інтегральний показник ділової активності підприємства демонструє незначне, але стійке зростання з 1,03 у 2022 році до 1,04 у 2024 році. Це підтверджує загальне підвищення ефективності господарської діяльності та узгодженість змін окремих показників оборотності. Зростання ділової активності, навіть у незначних межах, свідчить про позитивний розвиток підприємства та здатність підтримувати ефективність операцій в умовах економічних викликів.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що підприємство характеризується достатньо високим рівнем ділової активності та ефективним управлінням оборотним капіталом. Позитивна динаміка оборотності оборотних засобів і стабільність показників обороту власного капіталу компенсують окремі негативні тенденції, пов'язані з уповільненням обороту запасів. Загалом результати свідчать про надійну операційну модель та низький рівень операційних ризиків, що є важливим чинником у процесі належної перевірки клієнта та оцінки його фінансової спроможності при встановленні ділових відносин [34].

Проведемо аналіз фінансової стійкості підприємства за три роки (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 - Оцінка фінансової стійкості підприємства

Показники	2022	2023	2024	Відхилення 2024 до 2022
Коефіцієнт автономії (концентрації) власного капіталу	0,657	0,672	0,661	0,004
Коефіцієнт фінансової залежності	1,523	1,487	1,512	-0,011
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,57	0,507	0,510	-0,06
Коефіцієнт концентрації залученого капіталі	0,3	0,3	0,3	0
Коефіцієнт покриття поточний	0,4	0,4	0,4	0
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	0,523	0,487	0,512	-0,011
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	1,2	1,2	1,2	0
Коефіцієнт фінансової стабільності	3	3	3	0

Джерело: сформовано автором за [26; 37; 38; 39]

Аналіз показників фінансової стійкості підприємства за 2022–2024 роки свідчить про загалом стабільну та збалансовану фінансову структуру, що забезпечує підприємству достатній рівень незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу) протягом усього аналізованого періоду перебуває на високому рівні - у межах 0,657–0,672, а у 2024 році становить 0,661. Незначне відхилення порівняно з 2022 роком (+0,004) не має критичного характеру і підтверджує збереження домінуючої ролі власного капіталу у фінансуванні активів підприємства. Такий рівень автономії є позитивним сигналом для кредиторів та партнерів, оскільки свідчить про фінансову незалежність і здатність підприємства самостійно покривати значну частину своїх зобов'язань.

Коефіцієнт фінансової залежності протягом аналізованого періоду демонструє незначні коливання та у 2024 році становить 1,512, що на 0,011 менше, ніж у 2022 році. Це означає, що на одиницю власного капіталу припадає дещо менший обсяг залучених коштів, ніж у базовому році, що є позитивною тенденцією. Одночасно коефіцієнт концентрації залученого капіталу залишається стабільним на рівні 0,3, що свідчить про відсутність тенденції до надмірного боргового навантаження. Така структура капіталу вказує на виважену фінансову

політику підприємства, орієнтовану на збереження фінансової стійкості навіть за умов зростання інвестиційної активності та зовнішніх економічних викликів.

Окремої уваги заслуговує аналіз показників маневреності власного капіталу та співвідношення залучених і власних коштів. Коефіцієнт маневреності власного капіталу зменшився з 0,57 у 2022 році до 0,51 у 2024 році, що свідчить про зниження частки власного капіталу, вкладеного в оборотні активи. Така динаміка може бути пов'язана з активним інвестуванням у необоротні активи та реалізацією довгострокових проєктів розвитку. Водночас коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів залишається на помірному рівні (0,512 у 2024 році), що підтверджує контрольований характер використання позикових ресурсів і відсутність загрози фінансового перевантаження підприємства боргами.

Показники забезпечення власними коштами та фінансової стабільності протягом аналізованого періоду залишаються незмінними і становлять відповідно 1,2 та 3, що свідчить про стійку довгострокову фінансову рівновагу підприємства. Стабільність цих коефіцієнтів підтверджує здатність підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних джерел, підтримувати оптимальну структуру капіталу та протистояти зовнішнім фінансовим ризикам. Узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що підприємство характеризується високим рівнем фінансової стійкості, достатньою автономією та збалансованим співвідношенням власних і залучених коштів, що є важливою передумовою його надійності в процесі належної перевірки клієнта та встановлення довгострокових ділових відносин.

Ключові фінансові коефіцієнти підтверджують загальну позитивну оцінку фінансового стану МХП. Рентабельність за показником EBITDA стабільно утримується на рівні 18–22 відсотків, що є високим результатом не лише для українського, а й для світового агробізнесу. Це свідчить про ефективне управління витратами та здатність компанії генерувати значний операційний прибуток. Боргове навантаження залишається контрольованим, оскільки співвідношення чистого боргу до EBITDA перебуває в межах 2,0–2,5, що відповідає прийнятним

міжнародним орієнтирам платоспроможності. Активна робота з рефінансування єврооблігацій додатково знижує ризики ліквідності та підтверджує відповідальну фінансову політику компанії [49].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що фінансова звітність МХП характеризується високим рівнем прозорості, послідовною динамікою доходів і активів та відсутністю ознак непрозорих або економічно необґрунтованих фінансових змін. Поєднання міжнародних стандартів звітності, незалежного аудиту, регулярного розкриття фінансової й операційної інформації та стабільних фінансових показників формує позитивний профіль клієнта з точки зору належної перевірки. Це дозволяє розглядати МХП як фінансово стійкого та низькоризикового клієнта в контексті протидії відмиванню коштів, за умови збереження системного фінансового моніторингу з урахуванням масштабів і складності його діяльності.

Клієнт характеризується як високопрозорий. Ризики прихованих збитків або некоректної оцінки активів є низькими через подвійний контроль (державний та міжнародний аудит). Тенденції доходів позитивні, а структура активів збалансована, що дозволяє розглядати підприємство як надійного позичальника з високим кредитним рейтингом.

2.3. Оцінка ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтом

Оцінка ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин із клієнтом є ключовим етапом системи фінансового моніторингу та належної перевірки, оскільки саме на цьому етапі формується ризиковий профіль клієнта та визначається глибина подальших контрольних процедур. Практична реалізація ризик-орієнтованого підходу передбачає комплексне поєднання фінансового аналізу, оцінки прозорості звітності, аналізу операційної діяльності та врахування нефінансових чинників, що можуть впливати на рівень AML-ризиків. У даному

дослідженні така оцінка здійснюється на прикладі ПАТ «МХП», що дозволяє поєднати теоретичні положення з реальними фінансовими показниками та практикою ведення бізнесу [31].

Специфіка діяльності ПАТ «МХП» полягає у вертикальній інтеграції виробничих процесів, наявності значних матеріальних активів, стабільних каналів збуту та суттєвій частці експортних операцій. З одного боку, ці характеристики можуть ускладнювати фінансові потоки та підвищувати вимоги до контролю, з іншого - вони формують прозору економічну модель, засновану на реальному виробництві та підтверджуваних операціях. Саме тому оцінка AML-ризиків у даному випадку має базуватися не на формальному переліку ознак, а на системному аналізі фінансової поведінки підприємства.

На початковому етапі формується загальний ризиковий профіль клієнта з урахуванням галузевої належності, масштабу діяльності, структури корпоративного управління та географії фінансових операцій. Узагальнення цих характеристик наведено у таблиці 2.8, яка демонструє базові фактори впливу на рівень ризику відмивання коштів.

Таблиця 2.8 - Загальна оцінка ризикового профілю ПАТ «МХП»

Критерій оцінки	Характеристика клієнта	Вплив на AML-ризик
Галузь діяльності	Агропромисловий комплекс, виробництво харчової продукції	Низький
Масштаб бізнесу	Великий національний та міжнародний холдинг	Середній
Корпоративна структура	Холдинг із внутрішньогруповими операціями	Середній
Географія операцій	Значна частка експорту, валютні розрахунки	Середній
Публічність і прозорість	Лістинг, МСФЗ, міжнародний аудит	Низький

Джерело: сформовано автором за [33]

Як свідчать дані таблиці, жоден із базових критеріїв не формує високого рівня AML-ризiku. Навпаки, ключові характеристики діяльності підприємства знижують ймовірність використання його фінансових потоків для відмивання коштів. Публічний статус компанії та обов'язкове дотримання міжнародних

стандартів фінансової звітності є визначальними чинниками зменшення ризиків, оскільки вони передбачають постійний зовнішній контроль і високий рівень розкриття інформації.

Наступним етапом оцінки ризиків є аналіз фінансової поведінки клієнта на основі динаміки доходів, активів, зобов'язань і ключових фінансових коефіцієнтів. Як показав проведений аналіз фінансового стану ПАТ «МХП», зростання активів і доходів має поступовий та економічно обґрунтований характер, що відповідає інвестиційній та виробничій стратегії підприємства. Відсутність різких стрибків у показниках ліквідності, рентабельності чи фінансової стійкості свідчить про відсутність атипових фінансових змін, характерних для схем легалізації коштів.

Особливу увагу в контексті AML-аналізу приділено структурі фінансових операцій підприємства. Для ПАТ «МХП» характерні операції з реалізації продукції власного виробництва, експортні контракти, інвестиційні витрати та фінансування довгострокових проєктів розвитку. Оцінка цих операцій з точки зору ризику відмивання коштів наведена у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Оцінка AML-ризиків за основними видами фінансових операцій ПАТ «МХП»

Вид операцій	Економічна сутність	Рівень AML-ризиків
Реалізація продукції	Підтверджена виробничими обсягами	Низький
Експортні операції	Валютні надходження, контрактна база	Середній
Інвестиційні витрати	Модернізація та розширення виробництва	Низький
Внутрішньогрупові розрахунки	Корпоративна оптимізація діяльності	Середній
Фінансування та боргові операції	Рефінансування, обслуговування боргу	Низький

Джерело: сформовано автором за [35]

Дані таблиці підтверджують, що фінансові операції підприємства мають чітке економічне підґрунтя та документальне підтвердження. Навіть ті операції, які традиційно розглядаються як потенційно вразливі з точки зору фінансового моніторингу (експортні та внутрішньогрупові), не виходять за межі стандартної господарської діяльності та підлягають аудиторському контролю.

З метою узагальнення результатів оцінки доцільно сформуванати інтегральну характеристику ризику відмивання коштів та визначити відповідні заходи фінансового моніторингу. Така узагальнена оцінка наведена у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 - Інтегральна оцінка ризику відмивання коштів та заходи контролю щодо ПАТ «МХП»

Критерій	Результат оцінки	Практичне значення
Загальний рівень AML-ризиків	Низький	Можливість стандартної перевірки
Фінансова поведінка	Стабільна, прогнозована	Низька ймовірність зловживань
Прозорість звітності	Висока (МСФЗ, аудит)	Високий рівень довіри
Необхідний рівень контролю	Стандартний фінансовий моніторинг	Оптимізація регуляторних процедур
Періодичність перегляду ризику	Регулярна	Підтримання актуальності профілю

Джерело: сформовано автором за [1; 42]

Таким чином, результати практичного аналізу дозволяють зробити обґрунтований висновок, що ПАТ «МХП» характеризується низьким рівнем ризику відмивання коштів. Визначальними чинниками цього є публічність компанії, відповідність міжнародним стандартам фінансової звітності, регулярний незалежний аудит, стабільні фінансові показники та реальний виробничий характер діяльності. Застосування стандартних процедур належної перевірки клієнта є достатнім для забезпечення ефективного фінансового моніторингу без надмірного регуляторного навантаження.

Отримані результати підтверджують доцільність використання комплексного фінансово-аналітичного підходу при оцінці AML-ризиків корпоративних клієнтів та можуть бути використані як практична основа для прийняття рішень щодо встановлення і підтримки ділових відносин з великими публічними компаніями.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКА НАЛЕЖНОЇ ПЕРЕВІРКИ КЛІЄНТІВ НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «МХП»

3.1. Оцінка ризиків співпраці з контрагентами

Практика належної перевірки клієнтів у сучасних умовах виходить далеко за межі аналізу самого клієнта як окремого суб'єкта господарювання та дедалі більше фокусується на оцінці ризиків, пов'язаних із його діловим оточенням. Контрагенти, з якими підприємство перебуває у договірних, фінансових або операційних відносинах, можуть істотно впливати на рівень фінансових, репутаційних і комплаєнс-ризиків, зокрема ризиків відмивання коштів та фінансування протиправної діяльності. У цьому контексті оцінка ризиків співпраці з контрагентами є невід'ємним елементом належної перевірки клієнтів і важливою складовою системи фінансового моніторингу.

Практичне дослідження у межах цього підрозділу здійснюється на прикладі ПрАТ «МХП» - великого вертикально інтегрованого агропромислового холдингу, діяльність якого пов'язана з широкою мережею контрагентів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Масштаб бізнесу МХП, багатоланцюгова структура виробництва та збуту, експортна орієнтація і використання значних обсягів сировини, енергоносіїв та логістичних послуг обумовлюють необхідність системного підходу до оцінки ризиків співпраці з постачальниками, покупцями, фінансовими партнерами та іншими контрагентами [55].

У межах належної перевірки клієнтів ризики співпраці з контрагентами розглядаються як вторинні ризики, які можуть трансформуватися у первинні у разі використання фінансових потоків підприємства для непрозорих або незаконних операцій. Саме тому міжнародні стандарти фінансового моніторингу передбачають обов'язкову ідентифікацію, оцінку та моніторинг контрагентських ризиків, особливо для великих корпоративних клієнтів із розгалуженими ланцюгами постачання.

Контрагентська база ПрАТ «МХП» є різноманітною за функціональним, галузевим та географічним складом. До неї належать сільськогосподарські виробники, постачальники кормів і сировини, енергетичні компанії, логістичні оператори, торговельні мережі, експортні партнери, фінансові установи та пов'язані підприємства холдингу. Така диверсифікація знижує операційні ризики, однак одночасно підвищує складність контролю за відповідністю кожного контрагента вимогам доброчесності та фінансової прозорості.

Початковим етапом оцінки ризиків співпраці з контрагентами є класифікація контрагентів за функціональним призначенням, що дозволяє визначити потенційні зони ризику та пріоритети перевірки. Узагальнену характеристику основних груп контрагентів МХП наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 - Основні групи контрагентів ПрАТ «МХП» та їх ризикова характеристика

Група контрагентів	Характер співпраці	Потенційний рівень ризику
Постачальники сировини та кормів	Довгострокові виробничі контракти	Низький
Енергетичні та сервісні компанії	Забезпечення безперервності виробництва	Середній
Логістичні оператори	Внутрішні та міжнародні перевезення	Середній
Торговельні мережі та дистриб'ютори	Реалізація готової продукції	Низький
Експортні партнери	Валютні контракти, зовнішні ринки	Середній
Пов'язані компанії холдингу	Внутрішньогрупові операції	Середній

Джерело: сформовано автором за [29]

Дані таблиці 3.1 свідчать, що більшість контрагентів МХП не формують високого рівня ризику, оскільки співпраця з ними ґрунтується на реальних виробничих процесах, підтверджується матеріальними потоками та підлягає внутрішньому і зовнішньому контролю. Водночас контрагенти, діяльність яких пов'язана з валютними операціями, логістикою або внутрішньогруповими розрахунками, потребують підвищеної уваги з боку системи фінансового моніторингу.

Практика належної перевірки контрагентів у МХП базується на ризик-орієнтованому підході, який передбачає диференціацію процедур залежно від рівня ризику. У цьому контексті ключове значення мають критерії, за якими здійснюється оцінка контрагентів. До таких критеріїв належать правовий статус, країна реєстрації, структура власності, фінансова стійкість, ділова репутація та прозорість діяльності.

З практичної точки зору найбільш чутливими до AML-ризиків є такі категорії контрагентів, що представлені на рисунку 3.1.

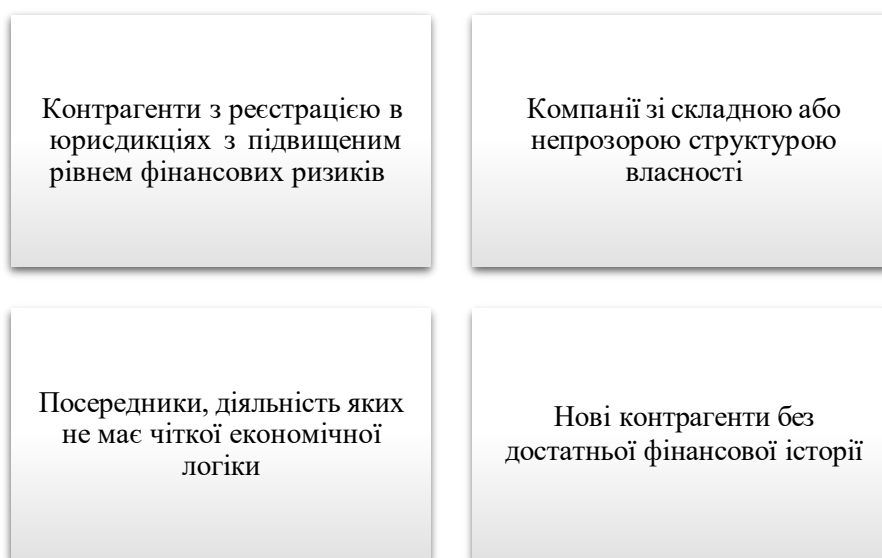


Рисунок 3.1 – Категорії контрагентів, найбільш чутливі до AML-ризиків

Джерело: сформовано автором за [11]

Наведені на рисунку 3.1 категорії контрагентів, найбільш чутливі до AML-ризиків, узагальнюють ключові зони потенційної загрози, які потребують підвищеної уваги у процесі належної перевірки клієнтів і фінансового моніторингу. Контрагенти, зареєстровані в юрисдикціях з підвищеним рівнем фінансових ризиків, а також компанії зі складною або непрозорою структурою власності можуть використовуватися для маскування кінцевих бенефіціарів і здійснення операцій без належної економічної прозорості. Їх наявність у ланцюгах постачання або розрахунків потребує застосування посиленних процедур перевірки та регулярного моніторингу.

Посередники, діяльність яких не має чіткої економічної логіки, і нові контрагенти без достатньої фінансової історії формують додатковий рівень операційного та комплаєнс-ризиків. Такі суб'єкти можуть виступати каналами для здійснення нетипових або фіктивних операцій, що ускладнює оцінку реального економічного змісту фінансових потоків. Узагальнення зазначених категорій у вигляді схеми дозволяє систематизувати ризики та використовувати її як практичний інструмент для попередньої ідентифікації потенційно проблемних контрагентів, а також для впровадження ризик-орієнтованого підходу у системі внутрішнього фінансового моніторингу.

Водночас фактори, що знижують ризик співпраці з контрагентами, у практиці МХП, представлені на рисунку 3.2.

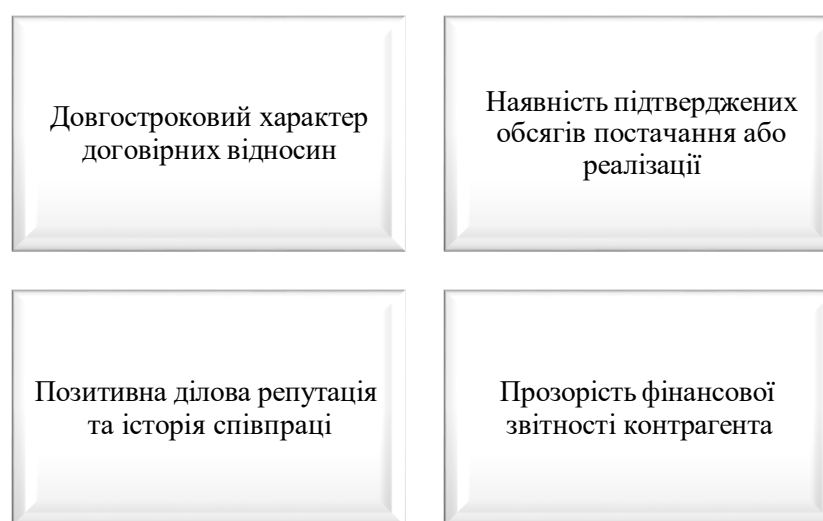


Рисунок 3.2 - Фактори, що знижують ризик співпраці з контрагентами, у практиці МХП

Джерело: сформовано автором за[7]

Фактори, наведені на рисунку 3.2, відображають ключові елементи системи зниження ризиків співпраці з контрагентами, які застосовуються у практиці МХП, та свідчать про орієнтацію компанії на превентивний і ризик-орієнтований підхід до фінансового моніторингу. Довгостроковий характер договірних відносин і наявність підтверджених обсягів постачання або реалізації забезпечують

економічну обґрунтованість фінансових операцій та зменшують імовірність використання контрагентів для фіктивних або нетипових схем.

Позитивна ділова репутація та прозорість фінансової звітності контрагентів додатково підсилюють контрольованість фінансових потоків і дозволяють своєчасно виявляти потенційні відхилення у фінансовій поведінці партнерів. Сукупність зазначених факторів формує стабільне та передбачуване контрагентське середовище, що сприяє мінімізації AML-ризиків і підтверджує ефективність практики належної перевірки контрагентів у діяльності МХП.

Важливим етапом практичної оцінки є аналіз фінансової та операційної поведінки контрагентів, який дозволяє виявити атипові або потенційно ризикові ознаки. У цьому аспекті особлива увага приділяється відповідності обсягів фінансових операцій економічному змісту договорів, регулярності платежів, відсутності необґрунтованих авансових розрахунків та різких змін у фінансовій активності.

У таблиці 3.2 узагальнено основні індикатори ризиків співпраці з контрагентами та їх практичне значення у системі належної перевірки.

Таблиця 3.2 - Індикатори ризиків співпраці з контрагентами у практиці МХП

Індикатор	Прояв ризику	Аналітичне значення
Невідповідність обсягів операцій	Завищені або занижені платежі	Ознака атипових схем
Часті зміни реквізитів	Банківські рахунки, адреси	Потенційний комплаєнс-ризик
Авансові платежі без забезпечення	Високі передоплати	Підвищений фінансовий ризик
Нетипові країни контрагентів	Офшорні або ризикові юрисдикції	Підвищений AML-ризик
Відсутність фінансової звітності	Непрозорість діяльності	Ризик фіктивності

Джерело: сформовано автором за [15]

Наведені в таблиці 3.2 індикатори ризиків співпраці з контрагентами узагальнюють ключові ознаки, які використовуються у практиці МХП для

своєчасного виявлення потенційних фінансових та AML-ризиків. Невідповідність обсягів операцій умовам договорів, а також завищені або занижені платежі розглядаються як можливі сигнали атипових схем, що потребують додаткового аналізу економічної сутності таких операцій. Часті зміни реквізитів контрагентів, зокрема банківських рахунків або юридичних адрес, підвищують комплаєнс-ризики та можуть свідчити про спроби ускладнити простежуваність фінансових потоків.

Авансові платежі без належного забезпечення та співпраця з контрагентами з офшорних або ризикових юрисдикцій формують підвищений рівень фінансового та AML-ризiku, оскільки такі операції ускладнюють контроль за кінцевим використанням коштів і можуть бути використані для маскуванню незаконних фінансових потоків. Відсутність фінансової звітності або її непрозорість розглядається як одна з найбільш критичних ознак, що може свідчити про фіктивний характер діяльності контрагента.

Узагальнення зазначених індикаторів дозволяє сформувати чіткий аналітичний інструментарій для ризик-орієнтованого фінансового моніторингу та підтверджує доцільність їх використання у практиці МХП. Системне врахування таких ознак забезпечує раннє виявлення потенційних загроз, мінімізацію ризиків співпраці з недобросовісними контрагентами та підтримує загальний низький рівень ризику відмивання коштів у діяльності підприємства [21].

Практика МХП демонструє, що більшість контрагентів відповідають стандартним вимогам доброчесності та фінансової прозорості, а виявлення зазначених індикаторів має поодинокий характер і зазвичай супроводжується додатковими перевітками або обмеженнями співпраці. Такий підхід дозволяє не лише мінімізувати ризики, а й забезпечити безперервність виробничих процесів без надмірного регуляторного навантаження.

Для узагальнення результатів оцінки доцільно сформувати інтегральну оцінку ризиків співпраці з контрагентами, яка дозволяє визначити рівень

допустимості таких ризиків у межах загального ризикового профілю клієнта. Відповідні результати наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Інтегральна оцінка ризиків співпраці з контрагентами ПрАТ «МХП»

Критерій	Результат оцінки	Вплив на AML-ризик
Загальний рівень контрагентських ризиків	Помірний	Контрольований
Частка високоризикових контрагентів	Низька	Незначний
Прозорість контрагентської бази	Висока	Зниження ризиків
Ефективність внутрішнього контролю	Висока	Запобігання порушенням
Необхідний рівень перевірки	Стандартний з елементами посиленого	Оптимальний

Джерело: сформовано автором за [14]

Таким чином, результати практичного аналізу підтверджують, що співпраця ПрАТ «МХП» з контрагентами здійснюється у межах контрольованого ризикового середовища. Незважаючи на масштаб діяльності та складність ланцюгів постачання, підприємство застосовує системний підхід до оцінки контрагентських ризиків, що дозволяє своєчасно виявляти та мінімізувати потенційні загрози.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що ризики співпраці з контрагентами не формують підвищеного ризику відмивання коштів для ПрАТ «МХП», а існуючі потенційні загрози є керованими завдяки публічності компанії, відповідності міжнародним стандартам фінансової звітності та наявності розвиненої системи внутрішнього контролю. Це створює надійну основу для подальшої реалізації процедур належної перевірки клієнтів і підтверджує доцільність стандартного рівня фінансового моніторингу у взаємодії з підприємством.

3.2. Методика здійснення внутрішнього фінансового моніторингу

Внутрішній фінансовий моніторинг є ключовим елементом системи управління ризиками та належної перевірки клієнтів, оскільки саме на рівні

підприємства формується первинна інформаційна база для виявлення, аналізу та мінімізації ризиків відмивання коштів і фінансування протиправної діяльності. У практичному вимірі внутрішній фінансовий моніторинг виступає інструментом постійного контролю за фінансовими потоками, операційною діяльністю та дотриманням нормативних вимог, забезпечуючи баланс між ефективністю бізнес-процесів і виконанням комплаєнс-зобов'язань.

Методика здійснення внутрішнього фінансового моніторингу у великих корпоративних структурах, зокрема в агропромислових холдингах, має враховувати масштаб діяльності, складність ланцюгів постачання, наявність внутрішньогрупових операцій і значну частку зовнішньоекономічних розрахунків. У цьому контексті досвід ПрАТ «МХП» є показовим прикладом побудови комплексної та багаторівневої системи внутрішнього фінансового моніторингу, орієнтованої на ризик-орієнтований підхід і міжнародні стандарти фінансової прозорості [53; 54].

Практика МХП свідчить, що внутрішній фінансовий моніторинг не обмежується формальним виконанням законодавчих вимог, а інтегрується у систему корпоративного управління та внутрішнього контролю. Методика фінансового моніторингу передбачає поєднання фінансового аналізу, процедур належної перевірки клієнтів і контрагентів, контролю операційної діяльності та постійного оновлення ризикового профілю. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти атипові фінансові операції, оцінювати їх економічну сутність і приймати управлінські рішення щодо мінімізації потенційних ризиків.

Базовою складовою методики внутрішнього фінансового моніторингу є ідентифікація та класифікація ризиків, що можуть виникати у процесі господарської діяльності. Для МХП ці ризики формуються як на рівні власної діяльності, так і на рівні взаємодії з клієнтами, контрагентами та фінансовими установами. У цьому контексті внутрішній фінансовий моніторинг охоплює не лише аналіз фінансової звітності, а й контроль за окремими операціями, платіжною дисципліною, валютними розрахунками та внутрішньогруповими трансакціями.

З практичної точки зору методика фінансового моніторингу в МХП базується на чітко визначених етапах контролю, які реалізуються на постійній основі. Узагальнену характеристику таких етапів наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 - Основні етапи внутрішнього фінансового моніторингу в ПрАТ «МХП»

Етап	Зміст контрольних дій	Практичне значення
Первинна ідентифікація	Збір інформації про операції та контрагентів	Формування бази моніторингу
Аналіз операцій	Перевірка економічної сутності платежів	Виявлення атипових операцій
Оцінка ризиків	Класифікація операцій за рівнем ризику	Пріоритезація контролю
Внутрішній контроль	Узгодження, ліміти, внутрішні процедури	Запобігання порушенням
Документування	Фіксація результатів перевірок	Доказова база комплаєнсу

Джерело: сформовано автором за [50]

Дані таблиці 3.4 демонструють, що внутрішній фінансовий моніторинг у МХП має системний характер і охоплює всі стадії фінансового процесу - від ініціювання операції до її завершення та відображення у звітності. Особливе значення надається етапу аналізу економічної сутності операцій, оскільки саме він дозволяє відрізнити легітимні господарські операції від потенційно ризикових.

Важливою складовою методики є визначення індикаторів підозрілих операцій, які використовуються для оперативного виявлення ризиків. Такі індикатори формуються з урахуванням специфіки діяльності підприємства, галузевих особливостей і рекомендацій міжнародних організацій. У практиці МХП основна увага приділяється операціям, що мають відхилення від стандартних бізнес-процесів або не мають очевидного економічного обґрунтування.

До ключових індикаторів підвищеного ризику, що використовуються у внутрішньому фінансовому моніторингу, належать ті, що представлені на рисунку 3.3.

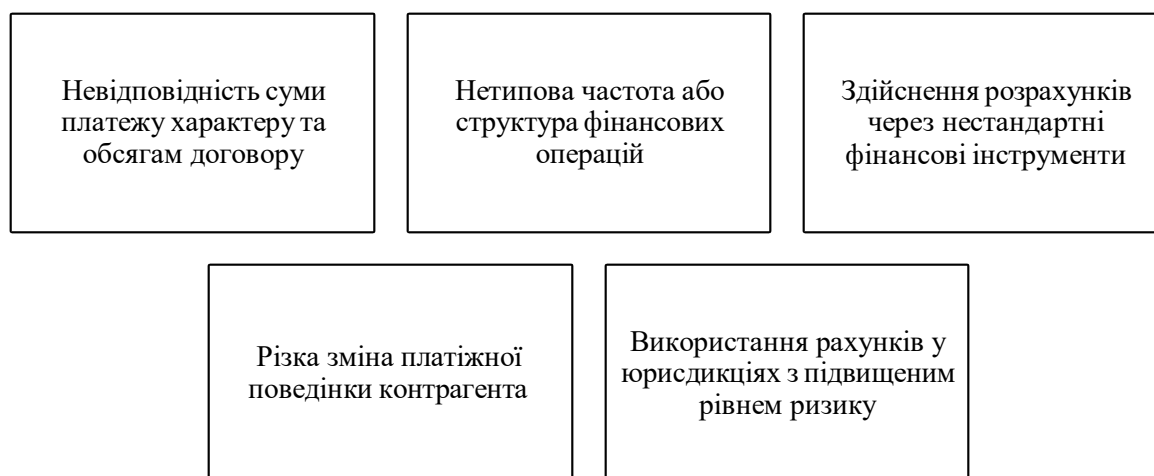


Рисунок 3.3. – Ключові індикатори підвищеного ризику

Джерело: сформовано автором за [47]

Наведені на рисунку 3.3 ключові індикатори підвищеного ризику відображають найбільш типові ознаки, які використовуються у системі внутрішнього фінансового моніторингу для ідентифікації потенційно підозрілих операцій. Невідповідність сум платежів характеру та обсягам договорів, а також нетипова частота або структура фінансових операцій свідчать про можливі спроби приховати реальний економічний зміст фінансових потоків або використати господарські операції з нетиповою метою. Такі ознаки є первинними сигналами для проведення поглибленого аналізу та застосування посилених процедур перевірки.

Здійснення розрахунків через нестандартні фінансові інструменти, різка зміна платіжної поведінки контрагентів і використання рахунків у юрисдикціях з підвищеним рівнем ризику підсилюють загальний ризиковий профіль операцій та потребують підвищеного контролю з боку комплаєнс-функції. Систематизація цих індикаторів у вигляді схеми дозволяє забезпечити уніфікований підхід до виявлення ризиків, підвищує ефективність внутрішнього фінансового моніторингу та сприяє своєчасному реагуванню на потенційні загрози, що в цілому підтримує низький рівень ризику відмивання коштів у діяльності підприємства.

Ознаки, що знижують рівень ризику операцій, у методиці ведення фінансової звітності МХП, представлені на рисунку 3.4.

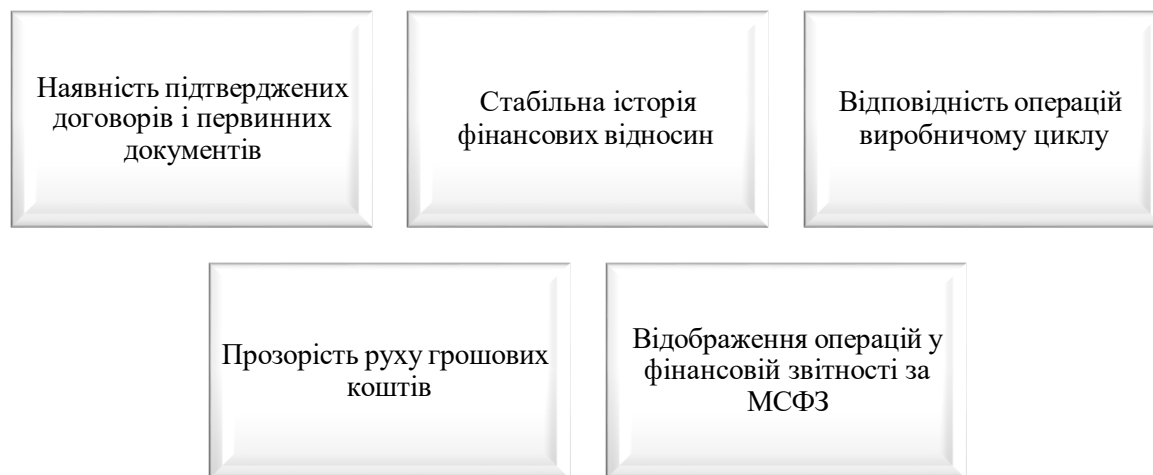


Рисунок 3.4 - Ознаки, що знижують рівень ризику операцій, у методиці ведення фінансової звітності МХП

Джерело: сформовано автором за [41]

Операційна реалізація методики внутрішнього фінансового моніторингу передбачає інтеграцію фінансового аналізу та комплаєнс-контролю. Для цього використовуються показники ліквідності, ділової активності, рентабельності та фінансової стійкості, які аналізуються у динаміці. Різкі або необґрунтовані зміни таких показників можуть слугувати сигналом для проведення додаткової перевірки окремих операцій або контрагентів.

У таблиці 3.5 наведено приклад практичного використання фінансових показників у внутрішньому фінансовому моніторингу МХП.

Таблиця 3.5 - Використання фінансових показників у внутрішньому фінансовому моніторингу

Показник	Аналітична функція	Значення для AML-контролю
Ліквідність	Оцінка платоспроможності	Виявлення фінансових аномалій
Рентабельність	Аналіз ефективності	Перевірка економічної логіки
Оборотність активів	Контроль ділової активності	Виявлення штучних оборотів
Фінансова стійкість	Аналіз структури капіталу	Оцінка боргових ризиків
Динаміка доходів	Моніторинг фінансової поведінки	Ознака стабільності

Джерело: сформовано автором за [40]

Важливою особливістю методики МХП є розподіл відповідальності між структурними підрозділами. Фінансовий моніторинг здійснюється не лише спеціалізованими комплаєнс-функціями, а й фінансовою службою, бухгалтерією, службою внутрішнього аудиту та юридичним підрозділом. Така міжфункціональна взаємодія дозволяє забезпечити повноту контролю та уникнути фрагментарності перевірок.

Методика внутрішнього фінансового моніторингу також передбачає документування та збереження результатів перевірок, що є важливим як для внутрішнього контролю, так і для можливих зовнішніх перевірок з боку регуляторних органів або аудиторів. Усі виявлені ризики, рішення щодо них і застосовані заходи фіксуються у внутрішніх реєстрах та звітах, що формує доказову базу належного виконання комплаєнс-обов'язків.

Узагальнену характеристику результатів впровадження методики внутрішнього фінансового моніторингу у МХП наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 - Результати застосування методики внутрішнього фінансового моніторингу в ПрАТ «МХП»

Критерій оцінки	Результат	Практичний ефект
Рівень AML-ризиків	Низький	Мінімізація загроз
Прозорість операцій	Висока	Зниження комплаєнс-ризиків
Ефективність контролю	Висока	Своєчасне реагування
Відповідність стандартам	Повна	Довіра інвесторів
Гнучкість методики	Достатня	Адаптація до змін

Джерело: сформовано автором за [19]

Таким чином, методика здійснення внутрішнього фінансового моніторингу, застосовувана у ПрАТ «МХП», характеризується комплексністю, системністю та орієнтацією на міжнародні стандарти. Поєднання фінансового аналізу, процедур належної перевірки та постійного моніторингу операцій дозволяє ефективно мінімізувати ризики відмивання коштів без створення надмірного адміністративного навантаження на бізнес-процеси. Це підтверджує доцільність використання такої методики як прикладу кращої практики для великих корпоративних клієнтів та формує аналітичну основу для розробки рекомендацій

щодо подальшого вдосконалення системи фінансового моніторингу, що буде розглянуто у наступному підрозділі.

3.3. Напрями вдосконалення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнта ПрАТ «МХП»

Удосконалення аналізу фінансової звітності та процедур належної перевірки клієнтів є безперервним процесом, що зумовлений динамічними змінами регуляторного середовища, ускладненням фінансових інструментів, зростанням масштабів міжнародної діяльності та підвищенням вимог до корпоративної прозорості. Для великих публічних компаній, таких як ПрАТ «МХП», актуальність удосконалення зумовлена не стільки наявністю високих ризиків відмивання коштів, скільки необхідністю підтримувати лідерські стандарти комплаєнсу, забезпечувати довіру інвесторів і партнерів та підвищувати ефективність внутрішніх контрольних процедур.

Результати проведеного аналізу фінансової звітності, ризиків відмивання коштів, контрагентської бази та методики внутрішнього фінансового моніторингу свідчать, що діюча система належної перевірки клієнта в МХП загалом є ефективною та відповідає міжнародним стандартам. Водночас наявність складної холдингової структури, значних обсягів експортних операцій, внутрішньогрупових розрахунків і валютних ризиків обумовлює доцільність подальшого вдосконалення аналітичних та організаційних інструментів у межах фінансового моніторингу.

Першим ключовим напрямом удосконалення є поглиблення аналітичної складової аналізу фінансової звітності з урахуванням потреб належної перевірки клієнта. Хоча фінансова звітність МХП складається за МСФЗ і проходить незалежний аудит, її використання у комплаєнс-цілях потребує додаткової аналітичної інтерпретації. Йдеться не лише про стандартний фінансовий аналіз, а про інтеграцію фінансових показників у систему оцінки AML-ризиків, зокрема

шляхом встановлення порогових значень, індикаторів атипових змін та взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними.

Доцільним є розширення практики трендового та сценарного аналізу, який дозволяє не лише фіксувати фактичні зміни у фінансових показниках, а й прогнозувати їх вплив на ризиковий профіль клієнта. Наприклад, аналіз сценаріїв різкої зміни валютних курсів, логістичних витрат або структури доходів може бути використаний як інструмент превентивного фінансового моніторингу. Узагальнення можливих напрямів аналітичного вдосконалення подано у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 - Напрями вдосконалення аналізу фінансової звітності у контексті належної перевірки клієнта

Напрямок	Зміст удосконалення	Практичний ефект
Поглиблений трендовий аналіз	Аналіз динаміки ключових показників	Раннє виявлення атипових змін
Сценарний аналіз	Оцінка впливу зовнішніх шоків	Превентивний контроль ризиків
Інтеграція фінансових і нефінансових даних	Поєднання фінансових та операційних показників	Підвищення точності оцінки
Автоматизація аналітики	Використання BI-інструментів	Оперативність моніторингу
Ризик-орієнтовані індикатори	Порогові значення для AML	Зменшення суб'єктивності

Джерело: сформовано автором за [20]

Другим важливим напрямом є удосконалення процедур належної перевірки клієнта та контрагентів шляхом формалізації ризик-орієнтованого підходу. Незважаючи на низький загальний рівень AML-ризиків МХП, доцільно запровадити більш чітку сегментацію клієнтських і контрагентських операцій за рівнем ризику та відповідні диференційовані процедури контролю. Це дозволить оптимізувати ресурси комплаєнс-функції та зосередити увагу на найбільш чутливих ділянках фінансових потоків.

У цьому контексті особливої уваги потребують експортні операції, внутрішньогрупові розрахунки та операції з новими або нестандартними

контрагентами. Їх доцільно віднести до категорії операцій із підвищеним рівнем моніторингу, навіть за відсутності ознак порушень. Водночас операції з довгостроковими, перевіреними партнерами можуть обслуговуватися у межах стандартних процедур належної перевірки, що знижує адміністративне навантаження.

З практичної точки зору потенційними зонами подальшого вдосконалення процедур CDD/EDD є ті, що представлені на рисунку 3.5.

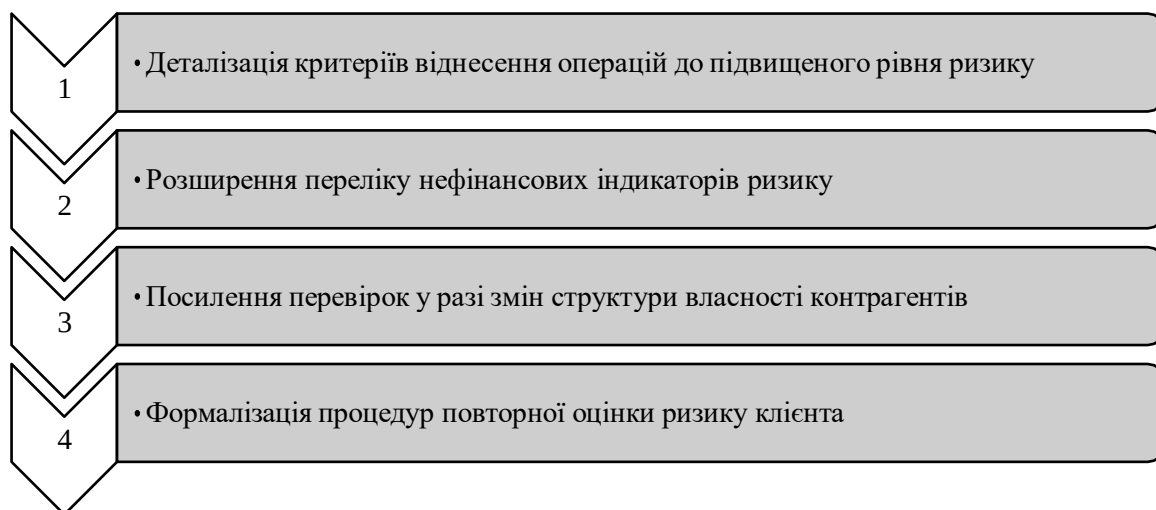


Рисунок 3.5 – Зони подальшого вдосконалення процедур CDD/EDD

Джерело: сформовано автором за [27]

Наведені на рисунку 3.5 зони подальшого вдосконалення процедур CDD/EDD відображають логічні напрями розвитку системи належної перевірки клієнтів у практиці «МХП» та спрямовані на підвищення її гнучкості й аналітичної точності. Деталізація критеріїв віднесення операцій до підвищеного рівня ризику дозволяє зменшити суб'єктивність оцінок і забезпечити єдині підходи до ідентифікації ризикових операцій. Розширення переліку нефінансових індикаторів ризику сприяє комплекснішому аналізу поведінки клієнтів і контрагентів, що є особливо важливим у межах ризик-орієнтованого фінансового моніторингу.

Посилення перевірок у разі змін структури власності контрагентів і формалізація процедур повторної оцінки ризику клієнта забезпечують безперервність контролю та своєчасне реагування на зміни ризикового профілю.

Сукупність зазначених напрямів удосконалення створює передумови для підвищення ефективності процедур CDD/EDD, мінімізації залишкових AML-ризиків і підтримання високого рівня довіри до системи фінансового моніторингу в діяльності «МХП».

Фактори, що забезпечують ефективність удосконаленої системи, представлені на рисунку 3.6.

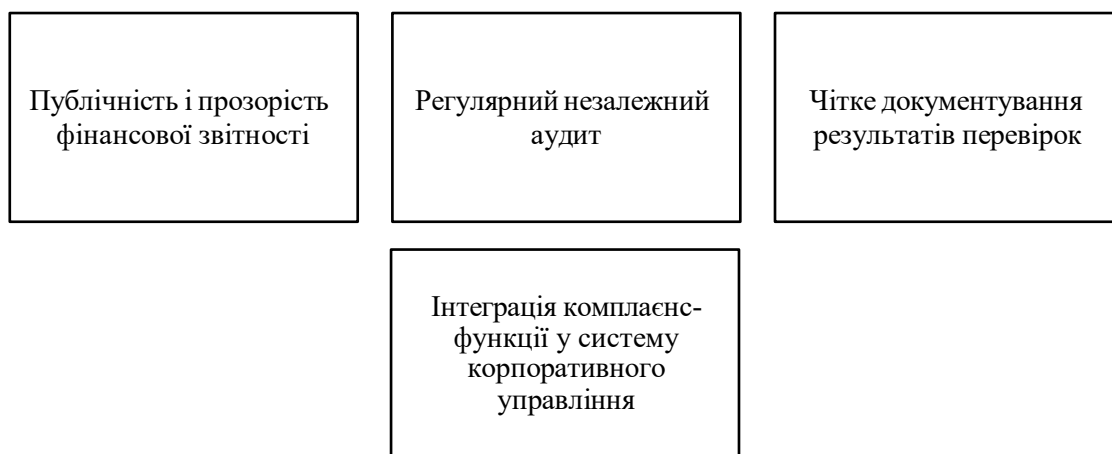


Рисунок 3.6 - Фактори, що забезпечують ефективність удосконаленої системи аналізу фінансової звітності на ПрАТ «МХП»

Джерело: сформовано автором за [28]

Фактори, представлені на рисунку 3.6, відображають ключові передумови ефективного функціонування удосконаленої системи аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів у діяльності ПрАТ «МХП». Публічність і прозорість фінансової звітності забезпечують відкритість інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів та створюють основу для об'єктивної оцінки фінансового стану і ризикового профілю підприємства. Регулярний незалежний аудит додатково підсилює достовірність фінансових даних і мінімізує ризики маніпуляцій або викривлень показників.

Чітке документування результатів перевірок та інтеграція комплаєнс-функції у систему корпоративного управління сприяють системності та безперервності фінансового моніторингу. Сукупність зазначених факторів формує стійку й контрольовану модель аналізу фінансової звітності, яка дозволяє

своєчасно виявляти потенційні ризики, забезпечувати відповідність міжнародним стандартам та підтримувати низький рівень ризику відмивання коштів у діяльності ПрАТ «МХП».

Третім стратегічним напрямом удосконалення є підвищення рівня автоматизації та цифровізації фінансового моніторингу. Умови масштабної діяльності МХП потребують використання сучасних інформаційних рішень, здатних обробляти значні масиви фінансових і операційних даних у режимі, наближеному до реального часу. Використання автоматизованих систем дозволяє зменшити людський фактор, підвищити точність і швидкість виявлення підозрілих операцій, а також забезпечити централізоване зберігання інформації.

У таблиці 3.8 наведено узагальнену характеристику напрямів цифрового вдосконалення фінансового моніторингу.

Таблиця 3.8 - Напрями цифровізації аналізу фінансової звітності та фінансового моніторингу

Інструмент	Функціональне призначення	Очікуваний результат
ВІ-платформи	Аналіз фінансових даних	Підвищення аналітичної глибини
AML-модулі	Моніторинг операцій	Автоматичне виявлення ризиків
Єдині реєстри перевірок	Збереження результатів CDD	Підвищення прозорості
Інтеграція з ERP	Обмін даними	Зменшення дублювання
Аналітика великих даних	Аналіз поведінкових моделей	Превентивний контроль

Джерело: сформовано автором за [28]

Четвертим важливим напрямом удосконалення є розвиток організаційної та кадрової складової системи належної перевірки. Ефективність фінансового моніторингу значною мірою залежить від рівня компетентності персоналу, залученого до аналізу фінансової звітності, контролю операцій та прийняття комплаєнс-рішень. Для МХП доцільним є посилення міжфункціональної взаємодії між фінансовими, юридичними, комплаєнс-та ІТ-підрозділами, а також регулярне підвищення кваліфікації відповідальних працівників.

Крім того, важливим є формування культури комплаєнсу на всіх рівнях управління, що сприяє не лише виконанню формальних вимог, а й усвідомленню

важливості фінансової прозорості та доброчесності як елементів довгострокової стратегії розвитку компанії.

Узагальнені результати та очікуваний ефект від упровадження запропонованих напрямів удосконалення наведено у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 - Очікувані результати вдосконалення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнта

Напрямок удосконалення	Очікуваний результат	Стратегічний ефект
Аналітичне поглиблення	Точніша оцінка ризиків	Превентивний контроль
Диференціація CDD	Оптимізація ресурсів	Ефективність комплаєнсу
Цифровізація	Оперативність моніторингу	Зниження людського фактору
Кадровий розвиток	Підвищення компетентності	Стійкість системи
Інтеграція управління	Узгодженість процесів	Довіра стейкхолдерів

Джерело: сформовано автором за [28]

Таким чином, запропоновані напрями вдосконалення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнта ПрАТ «МХП» мають комплексний характер і спрямовані на підвищення ефективності вже існуючої, загалом надійної системи фінансового моніторингу. Їх реалізація дозволить не лише мінімізувати залишкові AML-ризики, а й забезпечити відповідність найкращим міжнародним практикам, підвищити довіру інвесторів і партнерів та зміцнити репутацію компанії як прозорого і доброчесного учасника глобального ринку.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досягнуто поставленої мети та комплексно вирішено визначені у вступі завдання, що дозволило сформулювати цілісне науково-практичне бачення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів у контексті протидії відмиванню коштів на прикладі ПрАТ «МХП». Проведене дослідження підтвердило, що поєднання фінансового аналізу, ризик-орієнтованого підходу та сучасних процедур фінансового моніторингу є ефективним інструментом оцінки доброчесності корпоративних клієнтів і формування обґрунтованих управлінських рішень.

1. Нами було поглиблено теоретико-методичні засади аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів. Встановлено, що якісні характеристики фінансової звітності - достовірність, повнота, порівнюваність, своєчасність, перевірюваність і зрозумілість - мають принципове значення не лише для фінансового аналізу, а й для ідентифікації потенційних AML-ризиків. Обґрунтовано, що фінансова звітність, підготовлена за МСФЗ та підтверджена незалежним аудитом, створює інформаційну основу для прозорості та об'єктивної оцінки фінансового стану клієнта. Належна перевірка клієнтів у сучасних умовах розглянута як динамічний процес, що поєднує первинну ідентифікацію, поточний моніторинг і повторну оцінку ризиків упродовж усього періоду ділових відносин.

2. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнтів. Визначено, що національна система фінансового моніторингу України загалом гармонізована з міжнародними стандартами FATF та вимогами Європейського Союзу, а ключовим методологічним принципом є ризик-орієнтований підхід. Доведено, що законодавчі вимоги щодо ідентифікації клієнтів, оцінки ризиків і документування результатів перевірок створюють формальні рамки, у межах яких суб'єкти господарювання можуть вибудовувати власні внутрішні системи фінансового моніторингу з урахуванням специфіки діяльності та масштабу бізнесу.

3. Дослідження дозволило узагальнити та систематизувати методи аналізу фінансової звітності та оцінки ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтами. У роботі доведено, що горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, трендовий і порівняльний аналіз у поєднанні з ризиковим профілюванням і експертною оцінкою формують ефективний інструментарій для виявлення атипових фінансових змін. Встановлено, що найбільшу аналітичну цінність для цілей AML мають динамічні показники, які дозволяють відстежувати не лише поточний фінансовий стан, а й поведінкові зміни клієнта у часі.

4. Аналіз фінансової звітності ПрАТ «МХП» дав змогу зробити обґрунтовані висновки щодо фінансового стану, платоспроможності, ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості підприємства. Результати аналізу свідчать про стабільне зростання активів, власного капіталу та доходів, високий рівень рентабельності та ефективне використання ресурсів. Фінансові показники мають послідовну і логічну динаміку, що відповідає реальним виробничим і ринковим процесам, та не містять ознак штучного завищення оборотів або приховування фінансових потоків. Це підтверджує високий рівень фінансової прозорості клієнта.

5. Здійснено оцінку ризиків відмивання коштів при встановленні ділових відносин з клієнтом. Доведено, що публічний статус компанії, лістинг на міжнародній фондовій біржі, підготовка звітності за МСФЗ, регулярний незалежний аудит та розкриття операційної інформації суттєво знижують рівень AML-ризиків. Аналіз контрагентської бази, фінансових потоків і внутрішньогрупових операцій засвідчив відсутність системних ознак підвищеного ризику, а наявні потенційні ризики мають контрольований і керований характер. У результаті клієнт обґрунтовано віднесений до категорії низького ризику відмивання коштів із застосуванням стандартних процедур належної перевірки.

6. Дослідження практики належної перевірки клієнтів і внутрішнього фінансового моніторингу дозволило встановити, що в діяльності МХП сформовано комплексну систему контролю, яка інтегрує фінансовий аналіз, комплаєнс-функції та корпоративне управління. Внутрішній фінансовий моніторинг охоплює

ідентифікацію ризиків, аналіз операцій, використання індикаторів підвищеного ризику, документування результатів і регулярне оновлення ризикового профілю. Такий підхід забезпечує превентивний характер контролю та знижує ймовірність використання підприємства у протиправних фінансових схемах.

7. Обґрунтовано напрями вдосконалення аналізу фінансової звітності та належної перевірки клієнта. Запропоновані заходи - поглиблення аналітичних інструментів, деталізація процедур CDD/EDD, розширення нефінансових індикаторів ризику, цифровізація фінансового моніторингу та розвиток кадрової складової - мають превентивний характер і спрямовані на підтримання високого рівня комплаєнсу в умовах зростаючої складності бізнес-середовища. Їх реалізація дозволить не лише мінімізувати залишкові ризики, а й зміцнити репутацію підприємства як доброчесного та прозорого учасника міжнародних ринків.

Отже, узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що ПрАТ «МХП» характеризується високим рівнем фінансової прозорості, ефективною системою внутрішнього фінансового моніторингу та низьким рівнем ризику відмивання коштів. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих висновків і запропонованих рекомендацій у діяльності банків, фінансових установ та суб'єктів первинного фінансового моніторингу при оцінці корпоративних клієнтів, а також у подальших наукових дослідженнях у сфері AML/CTF та корпоративного комплаєнсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи : стат. зб. / за ред. С. І. Пирожкова. Київ : НАН України, 2023. 156 с.
2. Аналіз фінансового стану підприємства: методи та технології : навч. посіб. / К. П. Овечко та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 248 с.
3. Безверхий К. В. Облік і контроль фінансових результатів підприємств: теорія та методологія : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 412 с.
4. Бенько М. М., Гнатенко Є. П. Фінансовий аудит в системі управління підприємством. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2(20). С. 15–21.
5. Бондар М. В. Аудит у системі фінансового контролю діяльності корпорацій : монографія. Київ : КНЕУ, 2019. 320 с.
6. Ганусич В. О. Стратегія запровадження обліку і звітності зі сталого розвитку в Україні як елемент імплементації ESRS [Електронний ресурс] // Економіка і суспільство. — 2025. URL: <http://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/270>
7. Гроші, банки та фінансові заходи щодо протидії легалізації доходів : підручник / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : ОНЕУ, 2021. 380 с.
8. Державна податкова служба України. Офіційний вебпортал [Електронний ресурс]. — URL: <http://tax.gov.ua>
9. Єлісєєва О. В. Сучасні тенденції цифровізації обліку та звітності в Україні [Електронний ресурс] // Облік і фінанси. — 2024. — № 2. — С. 45–52. URL: <http://ofin.online>
10. Живко З. Б. Належна перевірка в системі економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 112–124.
11. Закон України про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

- розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 20.12.2025).
12. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. 6-те вид. Київ : Знання, 2020. 343 с.
 13. Ізмайлов Я. О. Належна перевірка клієнтів як інструмент мінімізації фінансових ризиків. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-54>.
 14. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз : підручник / за ред. А. Г. Загороднього. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2020. 487 с.
 15. Ковальчук Н. О., Гнатенко О. В. Особливості проведення фінансового Due Diligence в сучасних умовах. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 64. С. 112–117.
 16. Кодекс етики та ділової поведінки МХП (MHP Code of Conduct). URL: <https://mhp.com.ua/uk/pro-kompaniu/korporatyvne-upravlinnia> (дата звернення: 22.12.2025).
 17. Консолідована фінансова звітність та звіт незалежного аудитора МHP SE за рік, що закінчився 31 грудня 2022 року. *МХП : офіц. сайт*. URL: <https://mhp.com.ua/library/file/mhp-se-fs-2022-ukr-final.pdf> (дата звернення: 23.12.2025).
 18. Король С. В. Комплаєнс у системі внутрішнього контролю підприємства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 4. С. 128–141.
 19. Крупка Я. Д. Фінансовий облік : підручник [Електронний ресурс]. – Тернопіль : ЗУНУ, 2020. – 224 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41616/1/Finfns_Oblik-2020.pdf
 20. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 384 с.

21. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності публічних акціонерних товариств : монографія / за ред. О. В. Павловської. Дніпро : ДНУ, 2022. 210 с.
22. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» : МСФЗ від 01.01.2012 р. URL: <https://mof.gov.ua/uk/msfz> (дата звернення: 21.12.2025).
23. Міністерство фінансів України. Методичні рекомендації щодо формування фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Київ, 2023. URL: <http://mof.gov.ua>
24. МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» : Міжнародний стандарт фінансової звітності. URL: <https://mof.gov.ua/uk/msfz> (дата звернення: 21.12.2025).
25. МХП: Офіційний сайт компанії. URL: <https://mhp.com.ua/> (дата звернення: 18.12.2025).
26. Неаудовані консолідовані фінансові результати МНП SE за третій квартал та дев'ять місяців, що закінчилися 30 вересня 2024 року. *МХП : офіц. сайт*. URL: <https://mhp.com.ua/uk/news/mhp-se-announces-third-quarter-and-nine-month-2024-financial-results> (дата звернення: 23.12.2025).
27. Новомлинець О. О. (ред.) Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан та тенденції розвитку : збірник тез VII міжнародної науково-практичної конференції [Електронний ресурс]. – Чернігів, 2023. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstreams/04e488ae-9fe2-4854-9855-2100ed0da637/download>
28. Пенсійний фонд України. Єдиний державний вебпортал електронних послуг [Електронний ресурс]. – URL: <http://portal.pfu.gov.ua>
29. Пінчук Т. А. Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості великих агрохолдингів в умовах воєнного стану. *Економіка та держава*. 2023. № 6. С. 78–84.
30. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

31. Положення про здійснення установами фінансового моніторингу : Постанова Правління НБУ від 19.05.2020 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20> (дата звернення: 20.12.2025).
32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 20.12.2025).
33. Прозорість та антикорупція в аграрному секторі : звіт аналітичного центру. URL: <https://ti-ukraine.org/> (дата звернення: 15.12.2025).
34. Проміжний фінансовий звіт МHP SE за третій квартал та дев'ять місяців, що закінчилися 30 вересня 2025 року. *МХП : офіц. сайт.* URL: <https://mhp.com.ua/uk/investor-relations/financial-reports> (дата звернення: 23.12.2025).
35. Ринок курятини в Україні: аналітичний огляд Pro-Consulting. URL: <https://pro-consulting.ua/> (дата звернення: 18.12.2025).
36. Річна фінансова звітність ПрАТ «МХП» за 2022-2024 роки. *Центр розкриття інформації НКЦПФР (Stockmarket).* URL: <https://stockmarket.gov.ua/> (дата звернення: 22.12.2025).
37. Річний звіт МHP SE за 2022 рік: Консолідована фінансова звітність та звіт незалежного аудитора. *МХП : офіц. сайт.* URL: <https://mhp.com.ua/uk/investor-relations/financial-reports> (дата звернення: 23.12.2025).
38. Річний звіт МHP SE за 2023 рік (Annual Report 2023). *МХП : офіц. сайт.* URL: <https://mhp.com.ua/uk/investor-relations/financial-reports> (дата звернення: 23.12.2025).
39. Річний звіт МHP SE за 2024 рік: Консолідована фінансова звітність та звіт незалежного аудитора. *МХП : офіц. сайт.* URL: <https://mhp.com.ua/uk/investor-relations/financial-reports> (дата звернення: 23.12.2025).

40. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2021. 662 с.
41. Смовженко А. С. Фінансовий моніторинг та належна перевірка клієнтів в системі економічної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 5. С. 45–51.
42. Сталий розвиток МХП : Звіт про управління та нефінансовий звіт 2023. URL: <https://mhp.com.ua/uk/pro-kompaniu/stalyi-rozvytok> (дата звернення: 19.12.2025).
43. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи [Електронний ресурс] / Центр Разумкова. – Київ, 2022. – 138 с. URL: http://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
44. Череп А. В., Череп О. Г. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Кондор, 2022. 528 с.
45. Шеремет А. Д. Комплексний аналіз господарської діяльності : підручник. Київ : Алерта, 2020. 432 с.
46. Apostolides N. Financial statement analysis: a critical values-based approach. *Accounting Forum*. 2021. Vol. 45, Iss. 3. P. 231–252. DOI: <https://doi.org/10.1080/01559982.2021.1924151>.
47. Aris M. A., Buckley P. Due Diligence in Financial Transactions: A Global Guide. 2nd ed. London : Sweet & Maxwell, 2022. 415 p.
48. Financial Reports and Regulatory News of MHP SE. *London Stock Exchange : official website*. URL: <https://www.londonstockexchange.com/stock/MHPC/mhp-se/analysis> (дата звернення: 23.12.2025).
49. Fitch Ratings. MHP SE - Rating Report. URL: <https://www.fitchratings.com/entity/mhp-se-88484852> (дата звернення: 15.12.2025).
50. Fridson M. S., Alvarez F. Financial Statement Analysis: A Practitioner's Guide. 5th ed. Hoboken : Wiley, 2022. 400 p.

51. International Financial Reporting Standards (IFRS). Consolidated Financial Statements: IFRS 10. London : IFRS Foundation, 2023. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-10-consolidated-financial-statements/> (дата звернення: 20.12.2025).
52. MHP SE. Annual Report and Accounts 2023: Resilience and Responsibility. URL: <https://mhp.com.ua/en/investor-relations/annual-reports> (дата звернення: 18.12.2025).
53. OECD. Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct. Paris : OECD Publishing, 2021. 100 p. URL: <https://www.oecd.org/investment/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm> (дата звернення: 10.12.2025).
54. Robinson T. R. et al. International Financial Statement Analysis. 4th ed. Hoboken : Wiley (CFA Institute Investment Series), 2020. 1040 p.
55. S&P Global Ratings. Credit FAQ: How The War In Ukraine Affects MHP SE. URL: <https://www.spglobal.com/ratings/en/> (дата звернення: 12.12.2025).
56. World Bank. Ukraine - Agricultural Sector Review. Washington, DC : World Bank Group, 2023. URL: <https://documents.worldbank.org/> (дата звернення: 14.12.2025).